

Selkee Johanna & Sjöholm Kari

Terveysliikunnan tila kunnissa

Terveyttä edistävää liikuntaa koskevan
kuntakyselyn tulokset

Helsinki 2014

Sisältö

1	Kyselyn tarkoitus	2
1.1	Terveysliikunnan määrittely	3
1.2	Kohderyhmänä kunnat	3
2	Kyselyyn vastanneet kunnat.....	4
3	Terveysliikunnan tila kunnissa – vastaajien arviot	5
3.1	Kuntajohto	6
3.2	Liikuntatoimi.....	10
3.3	Sosiaali- ja terveystoimi	15
3.4	Opetustoimi (ml aamu- ja iltapäivätoiminta)	20
3.5	Kansalaisopisto	24
3.6	Nuorisotoimi	27
3.7	Kulttuuri- ja kirjastotoimi	31
3.8	Tekninen toimi	36
4	Vaikutusten seuranta	41
5	Yhteenveto tuloksista.....	45
6	Johtopäätökset.....	47
7	Sammanfattning på svenska	50
7.1	Sammanfattning av resultaten av en enkät om hälsofrämjande motion	50
7.2	Slutsatser	51
8	Kyselylomake	54
8.1	Kyselyn saate	54
8.2	Kyselylomake.....	55
9	Frågeformuläret	66
9.1	Bästa tjänsteinnehavare.....	66
9.2	Frågor.....	68

1 Kyselyn tarkoitus

Suomen Kuntaliitto teki alkuvuonna 2014 kunnille kyselyn siitä, miten terveyttä edistävää liikuntaa ja sen edistämiseen liittyvän suosituksen toimenpideehtotuksia on huomioitu kuntatasolla. Kuntaliitto kokosi kyselyllä kunnissa käytössä olevia erilaisia liikuntaan ja liikkumiseen liittyviä toimenpiteitä ja toimintatapoja, joilla tuetaan kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia.

Kyselyn tulokset pohjautuvat kuntavastaajien omaan arvioon siitä, miten terveysliikunta näkyy paikallistason toiminnassa.

Kysely perustuu suositukseen liikunnan edistämiseksi kunnissa (stm 3/2010), jossa esitellään väestön liikkumista edistäviä toimenpiteitä ja toimintatapoja. Suositus on laadittu sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön sekä Suomen Kuntaliiton yhteistyöllä. Suositus ja siinä olevat sektorikohtaiset toimenpiteet on tarkoitettu työvälineeksi kuntiin, siten kun kunnat itse katsovat parhaakseen soveltaa sitä haluamallaan tavalla.

Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät (liikuntalaki 1054/1998 1§, 3 mom.).

Uusi valtakunnallinen periaatepäätös terveyttä edistävästä liikunnasta julkaistiin lokakuussa 2013. Kuntaliiton omassa strategisessa sivistyspoliittisessa ohjelmassa Sivistyksen suunta 2020 todetaan, että "Terveyttä edistävä liikunta on koko kunnan yhteinen asia. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuuluu kunnassa kaikille hallinnonaloille. Tavoitteena on näin turvata mahdolli-

simman tasa-arvoiset liikuntapalvelut sekä liikuntajärjestöille että kaikille liikunnanharrastajille kunnassa.” (Sivistyksen suunta 2011, 50.)

1.1 Terveysliikunnan määrittely

Terveyttä ja hyvinvointia edistävällä liikunnalla tarkoitetaan elämänsä eri vaiheissa tapahtuvaa kaikkea fyysistä aktiivisuutta, jolla on paitsi terveyttä niin myös laajempaa hyvinvointia ylläpitäviä ja parantavia vaikutuksia. Terveysliikunta voidaan jaotella arkiliikuntaan, hyötyliikuntaan, työmatkaliikuntaan, henkilöstöliikuntaan, koululiikuntaan, kuntoliikuntaan, luontoliikuntaan ja harrasteliikuntaan. Terveyden ja hyvinvoinnin painotuksella pyritään antamaan eri hallinnonalojen toimijoita yhdistävä tavoitekokonaisuus, johon kaikki toimijat voivat sitoutua (valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020, sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 10/2013, 55.).

1.2 Kohderyhmänä kunnat

Kunnille suunnattu kysely koski kunnan kaikkia hallintokuntia (ml. keskushallinto sekä liikunta-, sosiaali-, terveys-, opetus-, nuoriso-, kulttuuri-, kirjasto sekä tekninen toimi). Kyselylomake lähetettiin kunnissa liikunnasta vastaaville viranhaltijoille, joita pyysimme kokoamaan kuntaa koskevat vastaukset myös muilta hallintosektoreilta.

Vastausaikaa annettiin maalikuun alkuun asti. Kysely on toteutettu sähköisen Webropol -kyselyohjelman avulla. Vastauksia pyydettiin pariin otteeseen ja vastausaikaa jatkettiin kuntien pyynnöstä.

2 Kyselyyn vastanneet kunnat

Kyselyyn vastasi Manner-Suomen 304 kunnasta 164 kuntaa. Kyselyn vastausprosentti oli 53,9.

Vastaajakunnat jakoutuivat asukasmäärältään erikokoisiin kuntiin. Vastaajien kuntakoko vastaa Manner-Suomen kuntarakennetta, sillä Manner-Suomessa on pienten kuntien lukumäärä suurempi kuin yli 100 000 asukkaan kuntien.

Vastaajakuntien suhteellinen osuus Manner-Suomen kaikista kunnista on esitelty alla olevassa taulukossa (taulukko 1). Yli 100 000 asukkaan kunnista kyselyyn vastasi 67 % Manner-Suomen kunnista, kun taas alle 5 000 asukkaan kunnista kyselyyn vastasi 32 % Manner-Suomessa. Muutoin kyselyyn vastanneet kuntien osuus Manner-Suomen kunnista vaihteli vajaan 40–46 %:n välillä kuntakokoluokittain.

Vastaajakuntien osuus Manner-Suomen kunnista (%)	
alle 5 000 as.	32,3
5 000-10 000 as.	42,3
10 001-20 000 as.	41,3
20 001-50 000 as.	38,9
50 001-100 000	45,5
yli 100 000 as.	66,7

Taulukko 1. Vastaajakuntien osuus Manner-Suomen kunnista (%).

3 Terveysliikunnan tila kunnissa – vastaajien arviot

Seuraavassa käydään läpi kuntien vastauksia, miten kunnassa on otettu huomioon suositukset liikunnan edistämiseksi kunnan eri palvelusektoreilla sekä kunnan johdossa. Vastaajia pyydettiin merkitsemään annetuista toimenpide-ehdotuksista ne kohdat, joita kunnassa toteutetaan. Kunnan hallinnollinen rakenne vaihtelee kunnittain, mistä syystä kyselylomakkeen toimialakohtainen jaottelu on esimerkinomainen.

Toimialakohtaiset toimenpiteet jakautuvat terveysterveysliikunnan suosituksessa seuraavasti:

- kunnan johto
- liikuntatoimi
- sosiaali- ja terveystoimi ml päivähoito
- opetustoimi ml perusopetus
- kansalaisopisto
- nuorisotoimi
- kulttuuri- ja kirjastotoimi sekä
- tekninen toimi

Tulokset esitellään kuvioina, joissa kuvataan suosituksessa annettuja toimenpide-ehdotuksia ja kuntien vastauksia toimenpiteiden käytöstä. Vastaajamäärät on ilmoitettu kunkin kuvion kohdalla. Tulokset kuvataan prosenttiosuuksina. Suosituksessa esitetyt toimialakohtaiset toimenpide-ehdotukset on esitelty tulosten yhteydessä.

3.1 Kuntajohto

Terveysliikunnan suosituksessa todetaan, että

”Kuntajohdon – niin virkamiesjohdon kuin luottamushenkilöjohdon – rooli on ensiarvoisen tärkeä, kun liikunnasta halutaan tehdä kunnan keskeinen strateginen valinta. Ratkaisevaa on kuntajohdon näkemys, ja sitoutuminen niin ennalta ehkäisevän kuin kuntouttavan liikunnan kehittämiseen ja resursointiin sekä terveyserojen kaventamiseen eri toimialoilla. Tavoitteena on kunta, jossa kuntalaiset liikkuvat terveytensä kannalta riittävästi ja jossa liikunta tarjoaa kuntalaisille mahdollisuuksia yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen. Liikuntatoimen lisäksi tarvitaan sosiaali- ja terveystoimen, opetustoimen, nuorisotoimen, kulttuuri- ja kirjastotoimen, liikenne- ja ympäristötoimen, teknisen toimen sekä kaavoituksen työtä. Kunnan omien toimielimien lisäksi myös liikunta- ja urheiluseurojen, liikuntayritysten ja muiden paikallisten toimijoiden panos on ensiarvoisen tärkeää. Liikunta- ja urheilumahdollisuuksia pyritään tarjoamaan kuntalaisten luonnollisissa kasvuyhteisöissä ja elinympäristöissä kuten oppilaitoksissa, työpaikoilla ja asuinalueilla. Vaikka liikunta- ja terveysvaikutukset näkyvät viiveellä terveys- ja taloustilastoissa, on liikunnan myönteiset vaikutukset todettu monissa tutkimuksissa ja panostaminen liikuntaan kannattaa.”

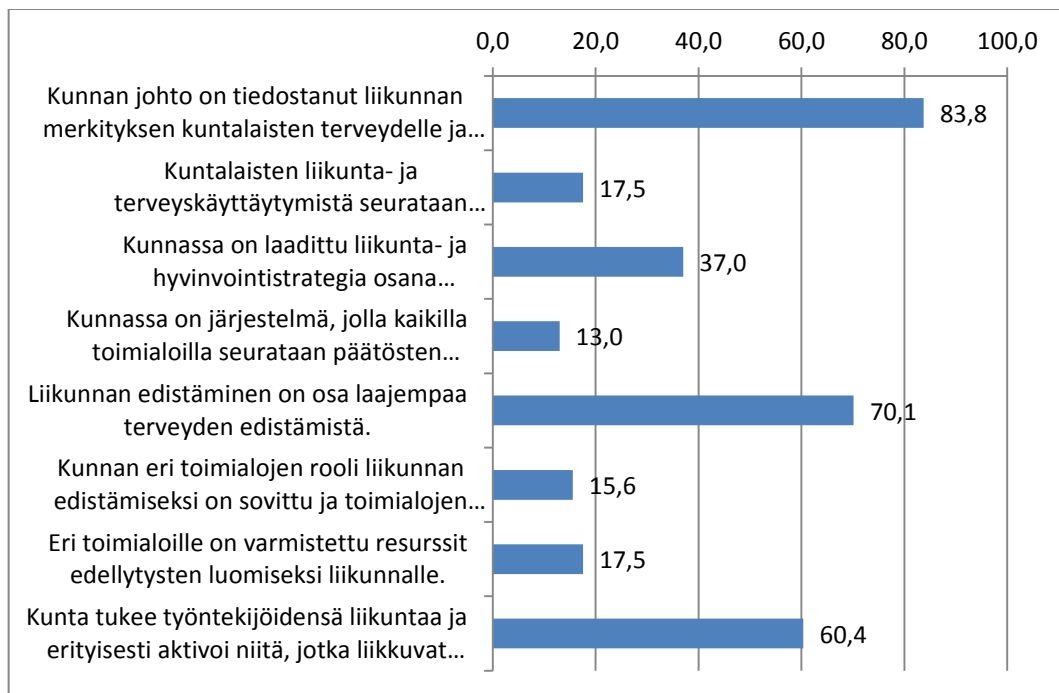
Suosituksen pohjalta kysyimme, miten kunnan korkein johto on mukana liikunnan edistämisessä? Kuntia pyydettiin merkitsemään alla olevasta toimenpidelistasta oman arvionsa perusteella ne kohdat joita kuntajohto kunnassa toteuttaa. Tähän kysymysosoioon vastasi 154 kuntaa.

Suosituksen toimenpide-ehdotukset:

- Kunnan johto on tiedostanut liikunnan merkityksen kuntalaisten terveydelle ja hyvinvoinnille sekä tasa-arvolle ja osallisuudelle.
- Kuntalaisten liikunta- ja terveystoimintaa seurataan säännöllisin väliajoin tehtävillä tutkimuksilla ja selvityksillä.
- Kunnassa on laadittu liikunta- ja hyvinvointistrategia osana kunta-

suunnitelmaa.

- Kunnassa on järjestelmä, jolla kaikilla toimialoilla seurataan päätösten vaikutuksia kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin.
- Liikunnan edistäminen on osa laajempaa terveyden edistämistä.
- Kunnan eri toimialojen rooli liikunnan edistämiseksi on sovittu ja toimialojen johto on omalta osaltaan sitoutunut edistämään liikuntaa.
- Eri toimialoille on varmistettu resurssit edellytysten luomiseksi liikunnalle.
- Kunta tukee työntekijöidensä liikuntaa ja erityisesti aktivoi niitä, jotka liikkuvat terveytensä kannalta liian vähän. Se huolehtii erilaisten työpaikka- ja työmatkaliikuntaan liittyvien kannustimien luomisesta työntekijöidensä liikunnan lisäämiseksi sekä mahdollistaa lapsille ja nuorille turvallisen koulumatkaliikunnan.
- Jotain muuta, mitä?

Kuvio 1. Kuntajohdon toteuttamia toimenpiteitä terveystuennan edistämiseksi kunnassa (n=154).

Kunnan johtoa koskeviin kysymyksiin vastasi 154 kuntaa. Vastaajien oman arvioinnin perusteella (kuviot 1) liikunnan merkitys kuntalaisten terveydelle ja hyvinvoinnille on tiedostettu kunnan johdossa lähes 84 %:lla kuntia. Liikunnan edistäminen nähdään selvästi osana laajempaa terveyden edistämistä 70 %:ssa kuntia. Kunnista runsaat 60 % myös tukee työntekijöittensä liikkumista ja erilaisia kannustimia on luotu lisäämään työ- ja koulumatkaliikuntaa lapsille ja aikuisille. Pitkäjänteisen strategisen ohjauksen kannalta on tärkeää, että liikunta- ja hyvinvointistrategia on laadittu osana kuntasuunnitelmaa. Vastausten perusteella näin tapahtuu jo 37 %:ssa kuntia. Kunnista 13 % on luonut kuntaan järjestelmän, jolla seurataan kaikilla toimialoilla päätösten vaikutuksia kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin.

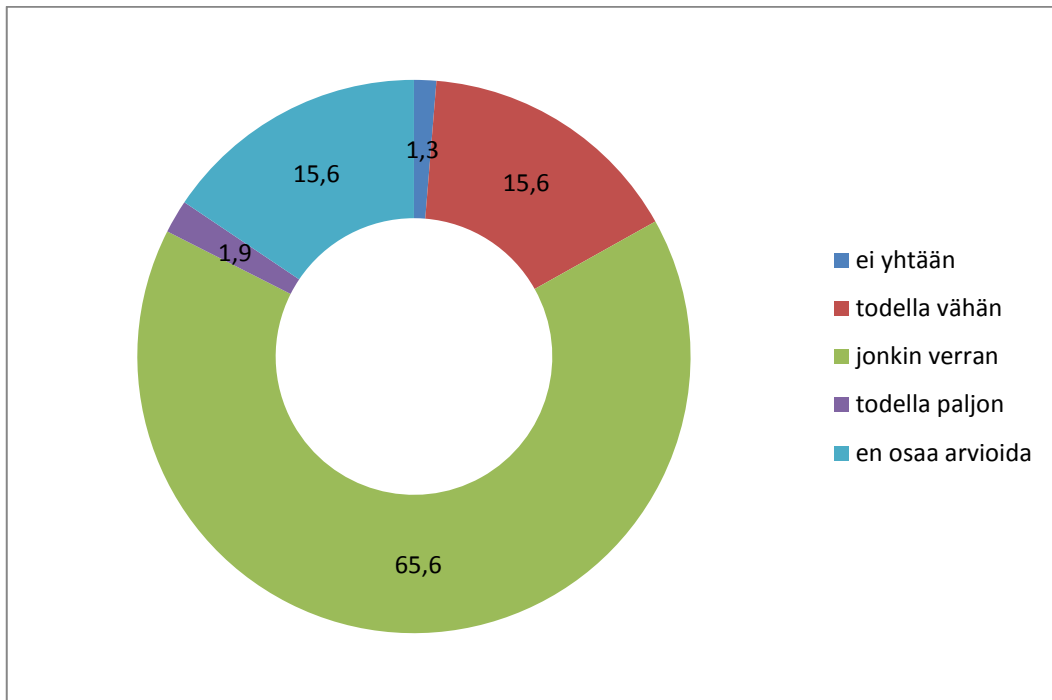
Esitetyn toimenpidelistan ohella vastaajat kertoivat muista toimenpiteistä joita kunnassa toteutetaan kunnan johdon toimesta. Samassa yhteydessä vastaajat osittain täsmensivät antamaansa arviotietoa kunnan johdon roolista liikunnan edistämiseksi. Toimenpiteitä toi esille 22 vastaajaa.

- Yhteistyö eri toimijoiden kesken sujuu hyvin esim. KKI-kuntatyöryhmä.
- Liikunta on tärkeää juhlapuheissa, mutta resurssien jaossa arvostusta ei ole.
- Kunnassa on laadittu liikuntastrategia mikä on hyväksytty valtuustotasolla.
- Kunnassa on käynnistynyt Maakunnallinen liikunta ja ravitsemusneuvontahanke, Puoliväli Pysäkki -hanke. Hankkeen piiriin asiakkaat valitaan.
- Pääosin on liikuntapalvelun tehtävänä. Johto on mukana minimaalisesti käytännön kehityksessä. Hankkeen avulla toimintaa on onnistuttu kehittämään.
- Kunnan hyvinvointiohjelman laadinnassa on ollut mukana liikuntapalveluiden edustaja.
- Kunta jakaa henkilökunnalleen liikuntaseteleitä, jolla voi ostaa liikuntapalveluita.
- Kunnan osa henkilöstöä on Puoliväli Pysäkki -hankkeessa (Terveys- ja

-
- Ravitsemusneuvonta-hanke), SuomiMies -rekkakiertue mukana, keväällä kaikki kuntalaisilla on mahdollista osallistua (telineuvontaan).
- Liikuntakoordinaattori toimii kunnan hyvinvointiryhmän puheenjohtajana.
 - Kunta on laatinut oman liikuntaohjelman, jossa aktivoidaan kuntalaisia omaehtoiseen liikuntaan ja tuodaan esille kunnan upeat liikuntamahdollisuudet.
 - Kannustavia liikuntatempauksia.
 - Hyvinvointikertomus on valmistumassa tämän vuoden aikana.
 - Hyvinvointi- teema on kuukausittain kokouslistoilla, joka myös käsitellään.
 - Hyvinvointikertomustyö on aloitettu.
 - Kunnassa on laadittu hyvinvointistrategia osana kuntastrategiaa.
 - Kunnassa on laadittu hyvinvointistrategia osana kuntastrategiaa.
 - Palvelualueuudistus 2011, jossa pääpaino ennaltaehkäisevässä toiminnassa.
 - Liikunnan kehittämiseen on oma liikuntapalvelusuunnitelma.
 - Johtoryhmä (4 henkilöä) kaikki hyvin liikuntamyönteisiä.
 - Merkitystä ei juuri ole tiedostettu.
 - Kuntaan perustettu oma terveys- ja erityisliikunnan kuntatyöryhmä, jossa edustajia on eri hallinnonaloilta.
 - Edell. kysymyksessä nimenomaan: Ensimmäistä kohtaa! ... kaupungin liikunnan kehittämissuunnitelma on hyväksytty osaksi kaupungin strategiaa. Valtuusto on hyväksynyt suunnitelman, joka osoittaa sen, että kaupunki ja sen eri hallintokunnat ovat sitoutuneet olemaan mukana liikunnan edistämässä ja kehittämässä resurssien mukaan.

Toimenpiteiden lisäksi kysyimme kunnilta arviota siitä, onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta kunnan johdon toimintaan terveysliikunnan edistämistyössä (kuvio 2). Tähän kysymykseen saatiin vastauksia 154. Vastaaajista vajaat 16 % ei osannut kuitenkaan arvioida suositusten vaikutusten merkitystä. Vastaaajista 66 % arvioi suosituksilla olleen jonkin verran merkitystä. Todella vähän vaikuttavaa merkitystä arvioi olleen 16 % vastaajia ja todella paljon vastaavasti vajaat 2 % vastaajista. Suosituksilla ei ollut mi-

tään merkittävää vaikutusta 1 %:n mielestä.

Kuvio 2. Suositusten vaikutus kuntajohdon toimintaan (n=154).

3.2 Liikuntatoimi

Terveysliikunnan suosituksessa todetaan, että

”Liikunta on kunnan lakisääteinen tehtävä. Liikuntalain mukaan kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. Liikunta on kunnallinen peruspalvelu, jonka tavoitteena on edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä, fyysistä aktiivisuutta, liikunnanharrastusta sekä vahvistaa liikunnan kansalaistoiminnan elinvoimaisuutta paikallistasolla.”

Suosituksen pohjalta kysyimme, miten kunnan liikuntatoimi on mukana lii-

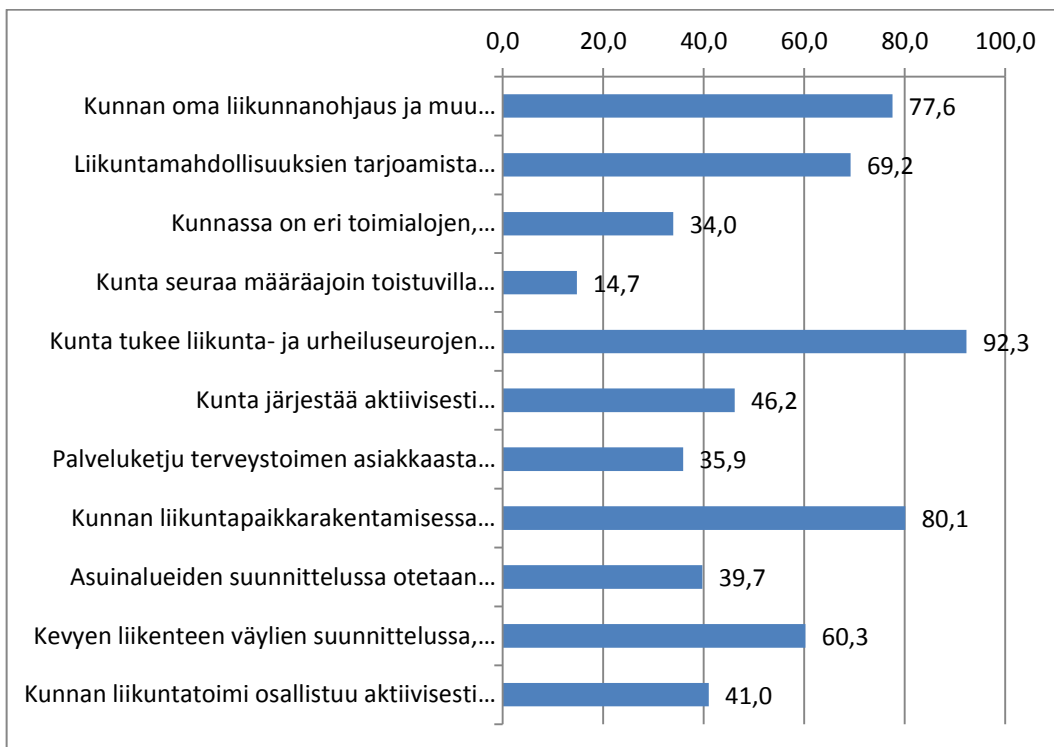
kunnan edistämisessä? Kuntia pyydettiin merkitsemään alla olevasta toimenpidelistasta oman arvionsa perusteella ne kohdat joita liikuntatoimi kunnassa toteuttaa. Tähän kysymysosoioon vastasi 156 kuntaa.

Suosituksen toimenpide-ehdotukset:

- Kunnan oma liikunnanohjaus ja muu palvelutarjonta on suunniteltu niin, että se yhdessä urheiluseurojen, liikuntayritysten ja muiden toimijoiden kanssa muodostaa toimivan kokonaisuuden. Kunnan oman liikunnanohjauksen painopiste on terveys- ja erityisliikunnassa.
- Liikuntamahdollisuuksien tarjoamista lasten ja nuorten kehitysympäristöissä kuten oppilaitoksissa ja niiden tiloissa sekä asuntoalueilla tehostetaan.
- Kunnassa on eri toimialojen, kansalaistoiminnan ja muiden toimijoiden kanssa yhdessä organisoitu, kunnan liikuntatoimen koordinoima toimintamalli ja verkosto liikunnan edistämiseksi.
- Kunta seuraa määräajoin toistuvilla tutkimuksilla terveytensä kannalta riittävästi ja liian vähän liikkuvien kuntalaisten määrää. Kunta on analysoinut eri väestöryhmien liikunnan palvelutarpeet ja organisoinut keinot palvelujen järjestämiseksi.
- Kunta tukee liikunta- ja urheiluseurojen sekä muiden liikuntaa edistävien yhdistysten työtä myöntämällä avustuksia niiden toimintaan.
- Kunta järjestää aktiivisesti liikuntaneuvontaa kuntalaisille.
- Palveluketju terveystoimen asiakkaasta vapaa-ajan liikkujaksi toimii käytännössä.
- Kunnan liikuntapaikkarakentamisessa merkittävä osa kohdistetaan hankkeisiin, jotka palvelevat terveyttä edistävää liikuntaa ja mahdollisimman monen kuntalaisen liikunnanharrastusta.
- Asuinalueiden suunnittelussa otetaan huomioon arki- ja lähiliikuntapaikat ja ne rakennetaan samanaikaisesti muun aluerakentamisen kanssa.
- Kevyen liikenteen väylien suunnittelussa, toteutuksessa ja hoidossa mahdollistetaan väylien käyttö myös liikunnan harrastamisessa.

Kevyen liikenteen väylät ja seutukunnan muu reitistö muodostavat toimivan kokonaisuuden ja takaavat pääsyn laajemmille viher- ja ulkoilualueille.

- Kunnan liikuntatoimi osallistuu aktiivisesti maankäytön, liikenteen ja ympäristön rakentamisen suunnitteluun ja kehittämiseen.
- Jotain muuta, mitä?

Kuvio 3. Liikuntatoimen toteuttamia toimenpiteitä terveysterveysliikunnan edistämiseksi kunnassa (n=156).

Kunnan liikuntatoimea koskeviin kysymyksiin vastasi 156 kuntaa. Vastaajien oman arvioinnin perusteella (kuviot 3) näyttää liikuntatoimi yli 90 %:lla vastaajia tukevan terveysterveysliikuntaa antamalla avustuksia liikunta- ja urheiluseuroille liikunnan edistämiseen. Toisekseen 80 %:lla vastaajia liikuntapaikkarakentamisessa painotetaan hankkeita, jotka palvelevat kuntalaisten liikunnanharrastuksia ja terveyttä edistävää liikuntaa. Liikuntatoimen toimenpiteissä näkyy lähes 70 %:lla vastaajia yhteistyö liikuntaseurojen ja ja muiden toimi-

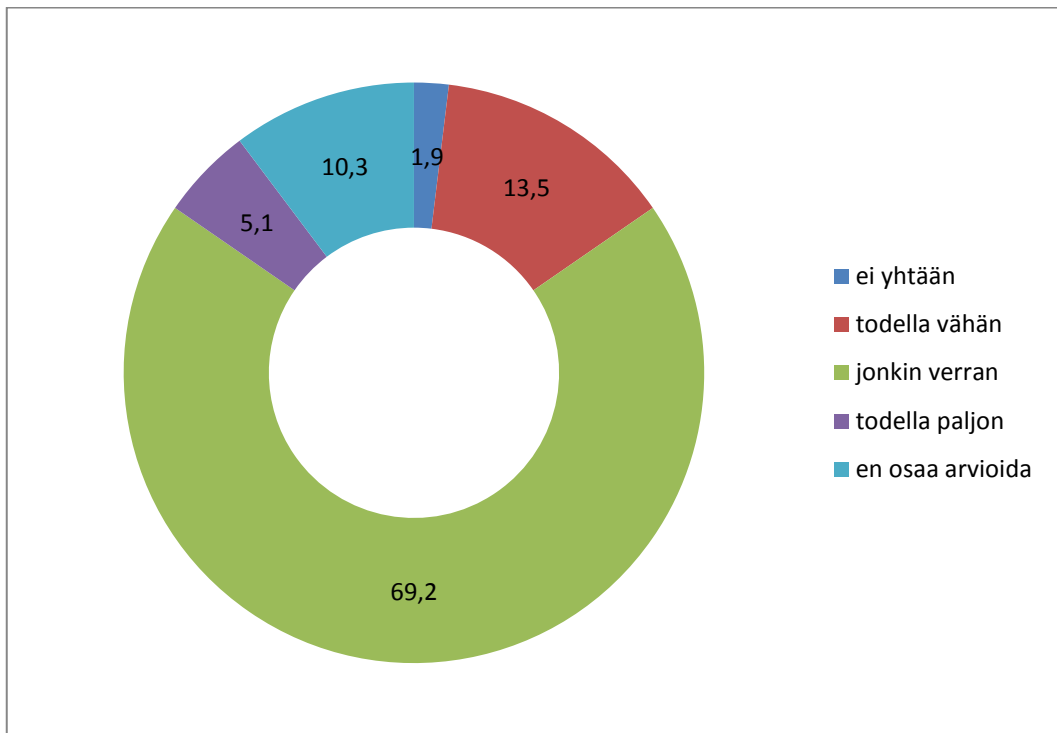
joiden kanssa toimivan kokonaisuuden luomiseksi liikunnanohjauksessa ja muussakin palvelutarjonnassa, jossa kunnan liikunnanohjauksen painopisteenä on terveys- ja erityisliikunta. Kovinkaan moni kunta ei kuitenkaan seuraa kuntalaisten liikkumista säännöllisesti. Vastaajakunnista vajaat 15 % seuraa määrääjain toistuvilla tutkimuksilla kuntalaisten liikkumista ja analysoi eri väestöryhmien liikunnan palvelutarpeita.

Esitetyn toimenpidelistan ohella 16 vastaajaa kertoi muista toimenpiteistä joita kunnassa toteutetaan liikuntatoimessa sekä täsmensi antamaansa arviotietoa liikuntatoimen roolista terveysliikunnan edistämisessä.

- Yhteistyö koulutoimen ja varhaiskasvatuksen kanssa mm. kerhotoiminta / tapahtumat.
- +70 liikuntapassilla tuetaan ikäihmisten omaehtoista liikuntaa 1,50€/kerta passiin merkityissä liikuntapaikoissa. Erityisryhmien omaehtoista liikuntaa (uinti ja kuntosali) tuetaan vesiliikuntakeskuksessa edullisella erityisryhmien rannekkeella.
- Liikuntatoimi järjestää kuntalaisille liikuntatapahtumia yhdessä eri järjestöjen, seurojen kyläyhdistysten kanssa.
- Kunnassa on liikuntapaikkatyöryhmä.
- Yhteistyö seuran, järjestöjen ja yhdistysten kanssa on välttämätön liikunnan edistämiseksi.
- Ennaltaehkäisevä työ ja terveysliikunta on otettu huomioon kuntastrategiassa.
- Liikuntapalvelut on osa sosiaali- ja terveystoimialaa eli siten mukana ennaltaehkäisevässä toiminnassa.
- Organisoitu toimintamalli, palveluketju ja neuvonta ovat valmistelussa mutta kesken.
- Reittikunnostuksessa huomioitu, kivituhkapinnoite joka palvelee erikuntoisia käyttäjiä.
- Liikuntatoimi vastaa esi- ja alakoulujen uinninopetuksesta - sen suunnittelusta ja toteutuksesta.
- Erilaiset liikuntakampanjat ja ilmaiset inbody kehonkoostumusmittaukset kahdesti vuodessa kaikille kuntalaisille.

- Liikuntapaikkojen ja alueiden suunnittelussa ovat aktiivisesti mukana alueen liikuntajärjestöt, koulut sekä alueen asukkaat esim. kyläyhdistysten kautta.
- Hallintokuntien yhteistyö pienessä kunnassa erittäin tiivistä ja päivittäistä!
- Painopiste lasten ja nuorten liikunnan lisäämisessä.
- Kaupunki kutsuu vuosittain kuntalaisia avoimeen keskustelutilaisuuteen (Liikuntafoorumi), jossa ajankohtaisesti paneudutaan liikunta-asioihin laajemmin. Esille tulevat asiat huomioidaan Liikunnan kehittämissuunnitelmaa päivitettäessä. Liikunnan kehittämissuunnitelmaan sisältyy toimenpideohjelma, jossa liikunnan painopistealueet ja käytännön toimenpiteet on esitetty konkreettisesti.

Toimenpiteiden lisäksi kysyimme kunnilta arviota siitä, onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta liikuntatoimen toimintaan (kuvio 4). Kyselyyn vastanneista 156 kuntaa arvioi suositusten vaikutusta siten, että jonkin verran merkittävää vaikutusta arvioi olleen 69 % vastaajista, todella vähän vaikutusta vajaan 14 % ja todella paljon merkittävää vaikutusta vastaavasti 5 %. Suosituksella ei ollut yhtään merkittävää vaikutusta vajaan 2 %:n mielestä vastaajista. Suositusten vaikutusten merkitystä ei osannut arvioida 10 % vastaajista.

Kuvio 4. Suositusten vaikutus liikuntatoimen toimintaan (n=156).

3.3 Sosiaali- ja terveystoimi

Terveysliikunnan suosituksessa todetaan, että

”Sosiaali- ja terveystoimen tehtävänä on tarjota terveyttä edistävän liikunnan asiantuntemusta muille toimijoille ja toimialoille. Se jakaa liikunnan terveysvaikutuksiin ja terveystoimintapalveluihin liittyvää tietoa kuntalaisille yhteistyössä muiden liikuntatoimijoiden kanssa. Toimiala seuraa kunnallista päätöksentekoa ja vaikuttaa yhdessä muiden toimialojen kanssa siihen, että päätöksentekoa on terveyttä edistävän liikunnan kannalta myönteistä. Sosiaali- ja terveystoimi vaikuttaa kuntalaisten terveyden edellytyksiin ja terveyttä edistävän liikunnan edistämiseen osallistumalla ja käynnistämällä yhteistyötä muiden toimialojen ja paikallisten toimijoiden kanssa. Sosiaali- ja terveystoimi käyttää liikuntaa välineenä päivähoidon kasvatustyössä, syrjäytymisvaarassa olevien elämänhallinnan parantamiseksi ja ikääntyvän väestön toimintakyvyn parantamiseksi. Sosiaali- ja terveystoimen toiminnassa painotetaan ehkäise-

*vää toimintaa ja terveyden edistämistä ja tavoitteena on terveysterojen ka-
ventaminen.”*

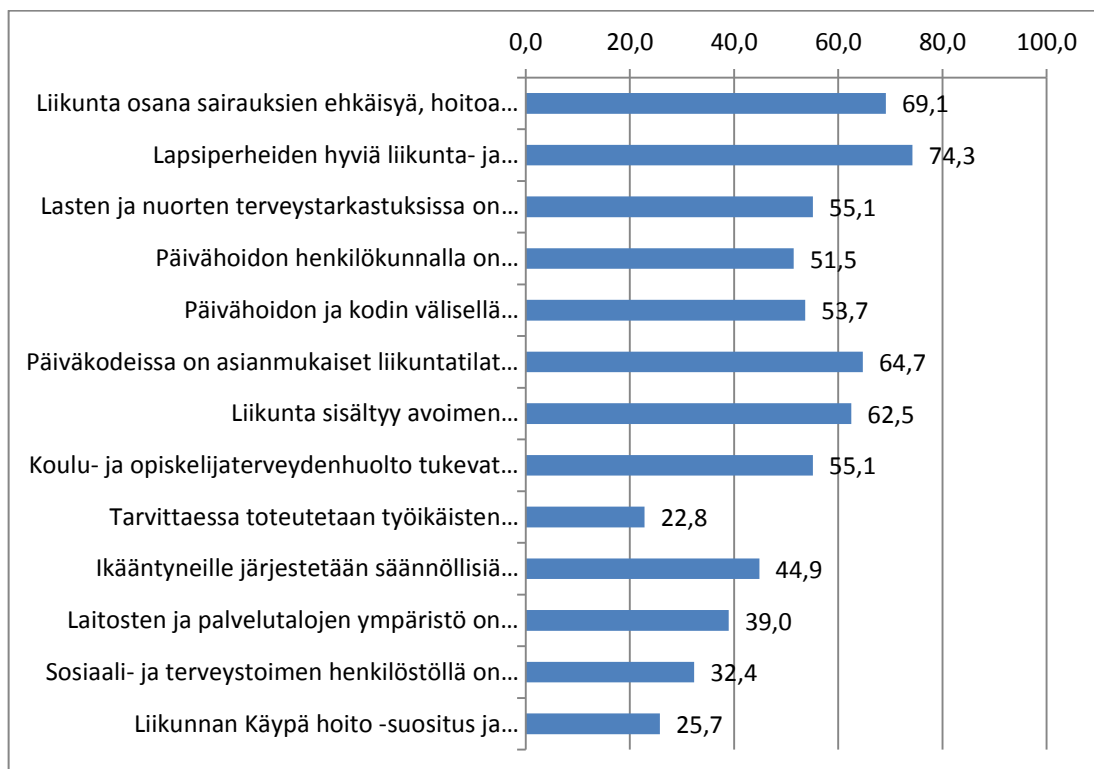
Suosituksen pohjalta kysyimme, miten kunnan sosiaali- ja terveystoimessa ollaan mukana liikunnan edistämisessä? Kuntia pyydettiin merkitsemään alla olevasta toimenpidelistasta oman arvionsa perusteella ne kohdat joita sosiaali- ja terveystoimi kunnassa toteuttaa. Tähän kysymysosioon vastasi 136 kuntaa.

Suosituksen toimenpide-ehdotukset:

- Liikunta osana sairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta kaikenikäisillä on ymmärretty ja näkyy päivittäisessä työssä.
- Lapsiperheiden hyviä liikunta- ja ravitsemustottumuksia tuetaan äitiys- ja lastenneuvolassa.
- Lasten ja nuorten terveystarkastuksissa on mukana liikuntatottumuksien – ja fyysisen kunnan seuraaminen sekä ohjaus omatoimiseen tai ohjattuun liikuntaan. Terveysneuvonnassa liikunta ja painonhallinta ovat keskeisiä aihealueita ja tarpeen mukaan toteutetaan yksityiskohtaisempaa seurantaa.
- Päivähoidon henkilökunnalla on ajanmukainen tieto ja osaaminen liikunnan ja hyvinvoinnin yhteyksistä. Päiväkoteihin on nimetty liikuntavastaavat.
- Päivähoidon ja kodin välisellä vuorovaikutuksella, esimerkiksi vanhempien kanssa käytävillä kehityskeskusteluilla, luodaan pohja hyvien liikuntatottumuksien omaksumiseksi koko perheessä.
- Päiväkodeissa on asianmukaiset liikuntatilat ja -välineet ja liikuntaan innostavat turvalliset pihat. Päiväkodit osallistuvat erilaisiin liikuntakampanjoihin.
- Liikunta sisältyy avoimen varhaiskasvatuksen toimintaan (leikkipuistot, kerhot jne.).
- Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto tukevat liikunnan opetusta ja yleistä fyysistä aktiivisuutta oppilaitoksissa.
- Tarvittaessa toteutetaan työikäisten liikunta- ja toimintakyvyn

arviointia ja keski-ikäisten ikä-luokkatarkastuksia liikuntaneuvontoihin. Niiden kirjaaminen sähköiseen potilaskertomukseen on käytäntönä.

- Ikääntyneille järjestetään säännöllisiä toiminta- ja liikuntakykytarkastuksia ja liikuntaneuvontaa.
- Laitosten ja palvelutalojen ympäristö on aktivoiva, turvallinen ja itsenäistä liikkumista suosiva. Niissä asuville ikääntyneille ihmisille ja kotipalvelun asiakkaille tarjotaan liikuntaohjelmia, kuten lihasvoima- ja tasapaino-ohjelmia sekä ohjattua liikuntatoimintaa myös ulkona.
- Sosiaali- ja terveystoimen henkilöstöllä on valmiudet ja välineet antaa laadukasta ja valtakunnallisten suositusten mukaista liikuntaneuvontaa ja ohjata kuntalaisia liikuntapalvelujen asiakkaaksi.
- Liikunnan Käypä hoito -suositus ja liikkumisresepti ovat käytössä osana perusterveydenhuollon menetelmiä ja potilastietojärjestelmää.
- Jotain muuta, mitä?

Kuvio 5. Sosiaali- ja terveystoimen toteuttamia toimenpiteitä terveystoiminnan

edistämiseksi kunnassa (n=136).

Kunnan sosiaali- ja terveystoimea koskeviin kysymyksiin vastasi 136 kuntaa. Vastaajien oman arvioinnin perusteella (kuviot 5) sosiaali- ja terveystoimessa on 74 %:lla kuntia keskeistä erityisesti lapsiperheiden liikunta- ja ravitsemustottumuksiin vaikuttaminen sekä 69 %:lla vastaajia terveysliikunnan rooli sairauksien ehkäisyssä, hoidossa ja kuntoutuksessa kaikenikäisillä. Pienten lasten liikkumisen edistämistä tuetaan kunnissa paljon. Kyselyn perusteella kunnista lähes 65 % panostaa päiväkotien liikuntakampanjoihin, asianmukaisiin liikuntatiloihin ja -välineisiin ja pihojen turvallisuuteen. Vähemmän käytettyjä ovat liikunnan Käypä hoito-suositus ja liikkumisreseptit sekä työikäisten liikunta- ja toimintakyvyn arvioinnit ja ikäluokkatarkastukset liikuntaneuvoineen. Nämä olivat käytössä alle kolmannekselle vastaajia. Avovastauksissa tuodaan toisaalta esille, että liikuntalähete on osin jo korvannut liikuntareseptin.

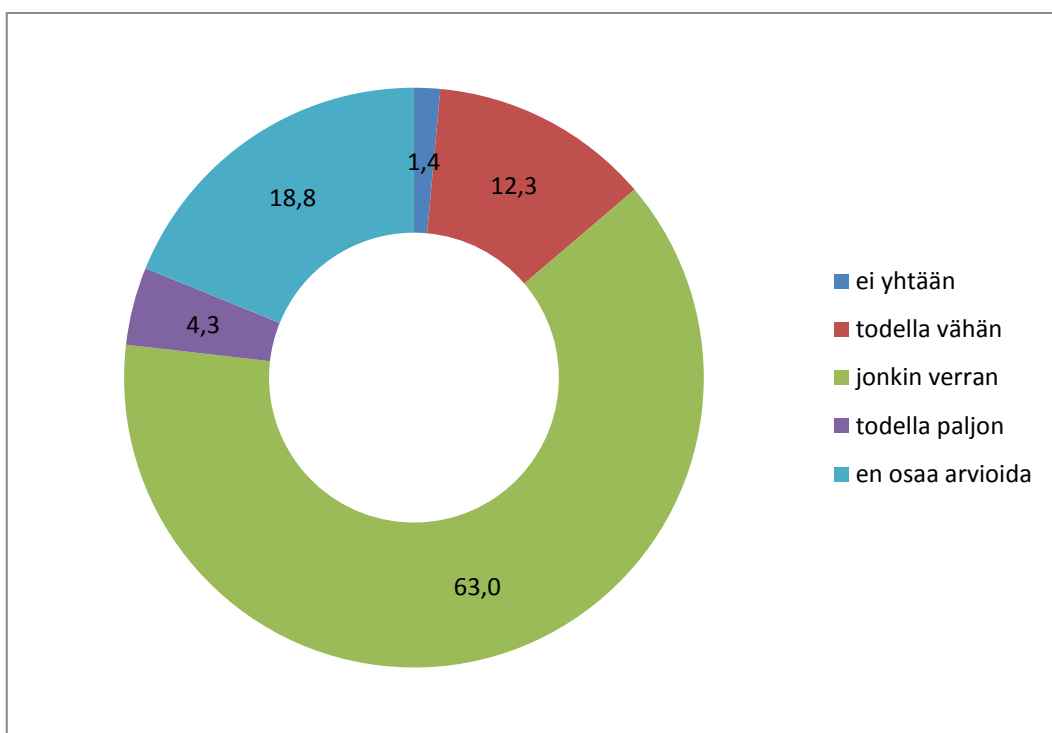
Esitetyn toimenpidelistan ohella 19 vastaajaa kertoi muista toimenpiteistä joita kunnassa toteutetaan sosiaali- ja terveystoimessa sekä täsmensi antamaansa arviotietoa sosiaali- ja terveystoimen roolista liikunnan edistämisessä.

- Ohjaus liikuntatoimen terveysliikuntakoordinaattorin vastaanotolle toimi 2013. Nyt hanke katkolla...
- Liikuntaresepti on vanhanaikainen malli, meillä käytössä liikkumislähete joka mahdollista paremmin sote- ja liikuntapalvelujen ketjun.
- Terveys- ja liikuntatoimella vuosittaiset perinteet aikuisten ja ikäihmisten liikuttamisessa.
- Organisoitu toimintamalli, palveluketju ja neuvonta ovat valmistelussa mutta kesken.
- Näkymänä, yhä nuoremmat ovat ruvenneet välittämään kokonaisvaltaisemmin omasta terveydestä!
- Sosiaali- ja terveystoimien osalta ei vastauksia, sillä niistä vastaa kuntayhtymän alainen perusturvaliikelaitos.
- On perustettu ikääntyneiden kuntosali liikuntatoimen ja terveystoimen fysioterapiaoaston kanssa.

-
- Uudet ja peruskorjatut päiväkodit ovat lisänneet liikuntavälineitä ja olosuhteet ovat paremmat liikunnan harrastamiseen.
 - Käytössä liikunta-lähetete, jonka sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, fysioterapeutti tai lääkäri voi lähettää potilastietojärjestelmän kautta (potilaan luvalla) liikunnanohjaajalle. Liikunnanohjaaja ottaa yhteyttä henkilöön ja sopii henkilökohtaisen tapaamisen ja suunnittelee yhdessä henkilön kanssa hänelle sopivan liikuntasuunnitelman. Liikuntaneuvontaan voi tulla myös ilman lähetettä. Liikuntaneuvoja tavattavissa säännöllisesti hyvinvointipisteessä, jossa hän työskentelee terveydenhoitajan työparina.
 - Päivähoidossa on osaamista liikuntakasvatukseen, mutta ei liikuntavastavia. Päivähoidossa käydään varhaiskasvatuskeskustelu lapsen kokonaisvaltaisesta kehityksen tukemisesta vanhempien kanssa, ei kehityskeskustelua.
 - Eri-ikäisille fysioterapeutin vastaanotto, jossa keskeisesti terveystaivakunta ja toimintakyvyn edistäminen.
 - Osalla sosiaali- ja terveystoimen henkilöstöllä on valmiudet ja välineet antaa laadukasta ja valtakunnallisten suositusten mukaista liikuntaneuvontaa.
 - Kutsuntaikäisten liikunnan edistäminen, tarveharkintaiset työttömien terveystarkastukset ja 40v miesten terveystarkastusten liikuntaneuvonta.
 - Resurssipula.
 - Peruspalvelukuntayhtymä ei ole ollut halukas liikunnan edistämisyhteistyöhön.
 - Meillä ei järjestetä avointa varhaiskasvatustoimintaa.
 - Ylipainoisten lasten hoitoprosessiin on kytketty aktiivinen liikunnan ohjaus, samoin työttömien terveystapaamisiin.
 - Liikkumisen ja terveyttä edistävään elämäntapaan suuntaavat asiat käydään läpi henkilötasolla joka toisella potilaskäynnillä. Suositus on avannut uuden tavan toimia!

Toimenpiteiden lisäksi kysyimme kunnilta arviota siitä, onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta sosiaali- ja terveystoimessa. Vas-

taajista 138 kuntaa arvioi suositusten merkitystä. Näistä 19 % ei osannut arvioida suositusten merkittävää vaikutusta, toisaalta selvä enemmistö eli 63 % vastaajista arvioi suosituksilla olleen jonkin verran merkittävää vaikutusta. Todella vähän vaikutusta arvioi suosituksilla olleen 12 %:n mielestä, toisaalta todella paljon merkittävää vaikutusta 4 %:n mielestä. Ei yhtään merkittävää vaikutusta sosiaali- ja terveystoimeen arvioi vain vajaat 2 %:n vastaajista.

Kuvio 6. Suositusten vaikutus sosiaali- ja terveystoimen toimintaan (n=138).

3.4 Opetustoimi (ml aamu- ja iltapäivätoiminta)

Terveysliikunnan suosituksessa todetaan, että

”Koulujen ja oppilaitosten yhtenä keskeisenä tehtävänä on liikunnan edistäminen ja pysyvien liikuntatottumusten aikaan saaminen. Peruskouluilla, lukiolla, ammatillisilla oppilaitoksilla ja kansalaisopistoilla on tärkeä rooli erityisesti lasten ja nuorten päivittäisen liikunnan turvaamisessa. Koulujen ja oppi-

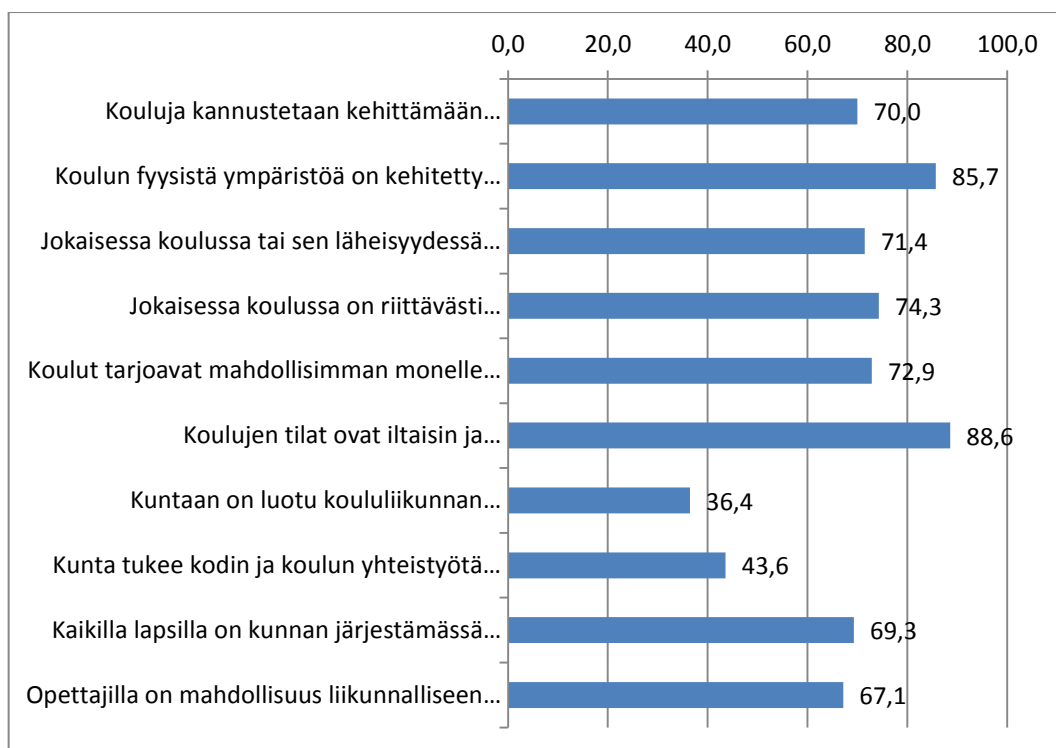
laitosten tulee tarjota monipuoliset mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan liikunnanopetuksen päämääränä on vaikuttaa myönteisesti oppilaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn ja hyvinvointiin sekä ohjata oppilasta ymmärtämään liikunnan terveydellinen merkitys. Liikunnanopetus tarjoaa oppilaalle sellaisia taitoja, tietoja ja kokemuksia, joiden pohjalta on mahdollista omaksua liikunnallinen elämäntapa. Liikunta on toiminnallinen oppiaine, jossa edetään leikin ja taitojen oppimisen kautta kohti omaehtoista harrastuneisuutta.”

Suosituksen pohjalta kysyimme, miten opetustoimi on mukana liikunnan edistämisessä? Kuntia pyydettiin merkitsemään alla olevasta toimenpidelistasta oman arvionsa perusteella ne toimenpidekohdat joita opetustoimi kunnassa toteuttaa. Tähän kysymysosoioon vastasi 140 kuntaa.

Suosituksen toimenpide-ehdotukset:

- Kouluja kannustetaan kehittämään koulupäivien rakennetta niin, että siihen kuuluu mahdollisimman paljon liikunnallisia elementtejä.
- Koulun fyysistä ympäristöä on kehitetty siten että koulujen piha-alueet ja niiden lähiympäristö innostavat lapsia ja nuoria liikkumaan koulupäivän aikana ja vapaa-ajalla
- Jokaisessa koulussa tai sen läheisyydessä on asianmukainen sisäliikuntatila, joka on varusteltu koululaisten tarpeiden mukaisesti
- Jokaisessa koulussa on riittävästi välineistöä tehokkaaseen liikunnanopetus-, välitunti- ja kerhokäyttöön.
- Koulut tarjoavat mahdollisimman monelle lapselle mahdollisuuden osallistua koulun liikuntakerhoihin.
- Koulujen tilat ovat iltaisin ja viikonloppuisin joustavasti kuntalaisten liikuntakäytössä. Koulut tekevät aktiivisesti yhteistyötä kunnan muiden toimijoiden kanssa kuntalaisten liikuntamahdollisuuksien parantamiseksi oppilaitosten tiloissa ja piha-alueilla.
- Kuntaan on luotu koululiikunnan yhteistyöverkosto, jonka tehtävänä on kehittää ja suunnitella koulupäivän liikunnallista kokonaisuutta.
- Kunta tukee kodin ja koulun yhteistyötä liikunnan lisäämisessä.

- Kaikilla lapsilla on kunnan järjestämässä aamu- ja iltapäivätoiminnassa mahdollisuus päivittäistä vireyttä edistävään liikuntaan toiminnan perusteiden edellyttämällä tavalla.
- Opettajilla on mahdollisuus liikunnalliseen täydennyskoulutukseen.
- Jotain muuta, mitä?

Kuvio 7. Opetustoimen toteuttamia toimenpiteitä terveystoiminnan edistämiseksi kunnassa (n=140).

Kunnan opetustoimea koskeviin kysymyksiin vastasi 140 kuntaa. Vastaajien oman arvioinnin perusteella (kuviot 7) opetustoimessa on panostettu erityisesti tilojen hyötykäyttöön. Vastaajista lähes 89 %:lla on koulujen tilat iltaisin ja viikonloppuisin joustavasti kuntalaisten käytössä ja koulut tekevät yhteistyötä kunnan muiden toimijoiden kanssa liikuntamahdollisuuksien parantamiseksi oppilaitosten tiloissa ja piha-alueilla. Vastaajista lähes 86 % on lisäksi kehittänyt koulujen fyysistä ympäristöä lasten ja nuorten liikunnalliseen käyttöön koulupäivän aikana ja sen jälkeen. Sisäliikuntatiloja koulussa tai sen läheisyy-

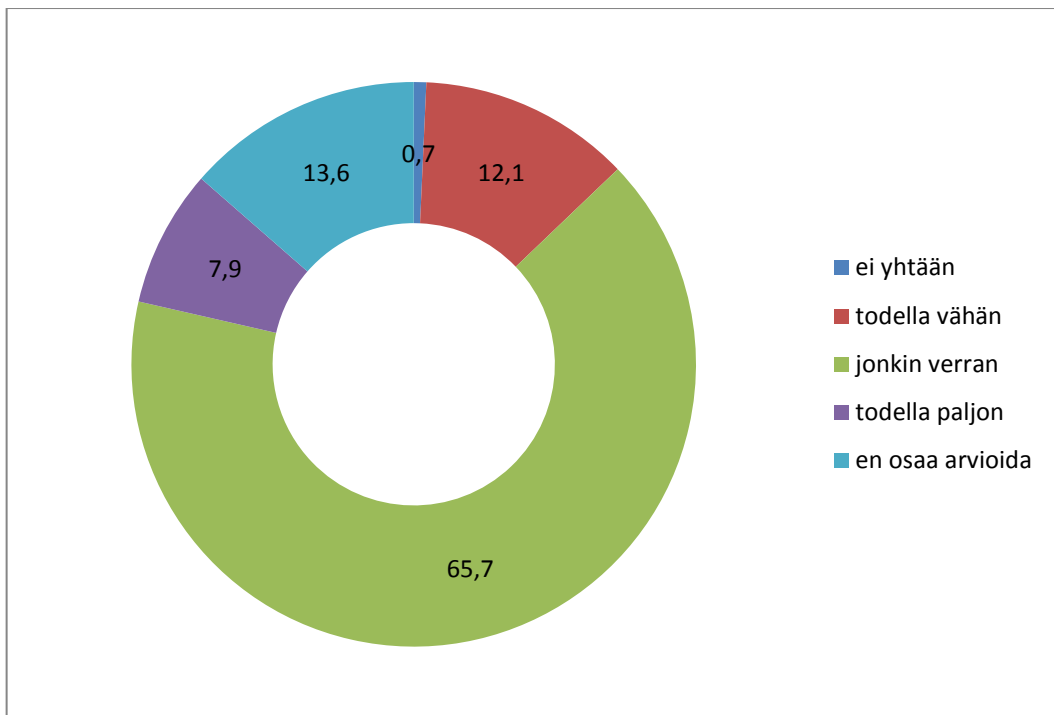
dessä, liikuntavälineitä kouluissa sekä liikuntakerhoja on yli 70 %:lla vastaajia sen lisäksi että koulupäivän rakenteeseen on sisällytetty monissa kunnissa liikunnallisia elementtejä. Muita toimenpiteitä vähemmän on perustettu koulu-liikunnan yhteistyöverkostoja, sillä niitä löytyi 36 %:lta vastaajalta.

Esitetyn toimenpidelistan lisäksi 11 vastaajaa kertoi muista toimenpiteistä joita kunnassa toteutetaan opetustoimessa sekä täsmensi antamaansa arviotietoa opetustoimen roolista liikunnan edistämisessä.

- Kunnassa on Liikkuva koulu-hanke.
- Koko koulun ulkoilupäivä.
- ... koulu on osana valtakunnallista Liikkuva Koulu -ohjelmaa.
- Peruskorjatut koulut ja uudet rakennetut koulut tarjoavat asianmukaiset liikuntatilat ja välineet.
- Liikkuva koulu-hanke, liikuntapolku-toimintamalli, liikunta- ja urheiluluokkatoiminta, kerhotoiminta.
- Osalla lapsista on kunnan järjestämässä aamu- ja iltapäivätoiminnassa mahdollisuus päivittäiseen vireyttä edistävään liikuntaan.
- Liikkumisen määrää aamu- ja iltapäivätoiminnassa pyritään lisäämään mm. kouluttamalla ohjaajia. Kuluvana lukuvuonna ... (urheiluseura) on vetänyt ohjaajillemme liikkuva iltapäivä-koulutusta, joka koostuu kolmesta kolmen tunnin jaksosta ja lisäksi koulutusten väleillä tapahtuvista tehtävistä. Myös aamu- ja iltapäivätoiminnassa työskentelevillä ohjaajilla on mahdollisuus koulutukseen...
- Opettajien aika- ja resurssipula.
- On toimittu Liikkuva koulu -hankkeen toteuttamisessa erityisesti alakouluilla. Tavoitteena yläkoulun oppilaiden koulupäivän liikunnallistaminen enemmän kuin tällä hetkellä.
- Koulutoimelta ei saatu kattavaa vastausta.

Toimenpiteiden lisäksi kysyimme kunnilta arviota siitä, onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta opetustoimessa. Tätä arvioi 140 kuntaa. Vastaajista vaajat 14 % ei osannut arvioida suositusten merkitystä, toisaalta selvä enemmistö 66 % vastaajista arvioi suosituksilla olleen jonkin

verran merkittävää vaikutusta. Todella vähän merkittävää vaikutusta arvioi suosituksilla olleen opetustoimeen 12 % vastaajista ja todella paljon vaikutusta vastaavasti vajaat 8 % vastaajista.

Kuvio 8. Suositusten vaikutus opetustoimen toimintaan (n=140).

3.5 Kansalaisopisto

Terveysliikunnan suosituksessa todetaan, että

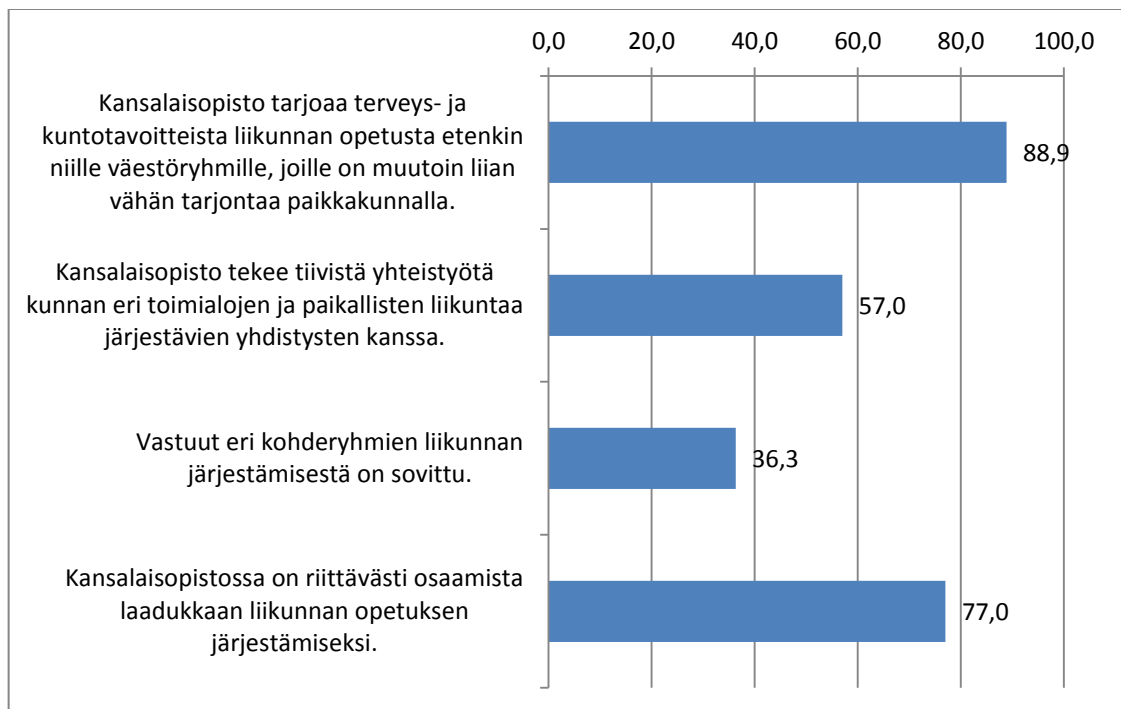
”Kansalaisopiston tehtävänä on tarjota terveyst- ja kuntotavoitteista liikunnanopetusta. Kansalaisopiston opetustarjontaa voidaan kohdentaa esimerkiksi ikääntyneiden ihmisten, terveytensä kannalta riittämättömästi liikkuvien ja liikuntaa aloittelevien, soveltavaa liikuntaa tarvitsevien tai muiden erityisryhmien liikuttamiseen.”

Suosituksen pohjalta kysyimme, miten kansalaisopisto on mukana liikunnan edistämässä? Kuntia pyydettiin merkitsemään alla olevasta toimenpide-

ta oman arvionsa perusteella ne toimenpidekohdat joita kansalaisopisto kunnassa toteuttaa. Tähän kysymysosioon vastasi 135 kuntaa.

Suosituksen toimenpide-ehdotukset:

- Kansalaisopisto tarjoaa terveys- ja kuntotavoitteista liikunnan opetusta etenkin niille väestöryhmille, joille on muutoin liian vähän tarjontaa paikkakunnalla.
- Kansalaisopisto tekee tiivistä yhteistyötä kunnan eri toimialojen ja paikallisten liikuntaa järjestävien yhdistysten kanssa.
- Vastuut eri kohderyhmien liikunnan järjestämisestä on sovittu.
- Kansalaisopistossa on riittävästi osaamista laadukkaan liikunnan opetuksen järjestämiseksi.
- Jotain muuta, mitä?

Kuvio 9. Kansalaisopiston toteuttamia toimenpiteitä terveystoiminnan edistämiseksi kunnassa (n=135).

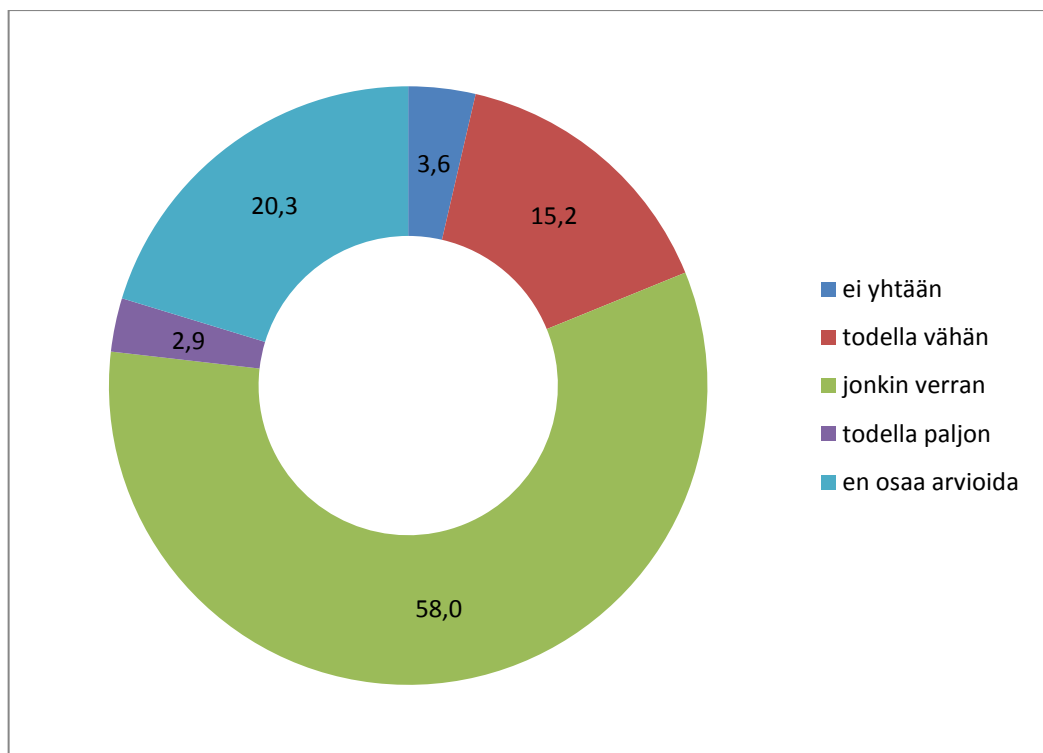
Kansalaisopistoa koskeviin kysymyksiin vastasi 135 kuntaa. Vastaajien oman arvioinnin perusteella (kuviot 9) kansalaisopistoissa tarjotaan erityisesti terveys- ja kuntotavoitteista liikuntaopetusta lähes 89 %:lla vastaajia. Vastaajista 77 % arvioi, että kansalaisopistossa on riittävästi osaamista laadukkaaseen liikuntaopetuksen järjestämiseksi ja 57 % arvioi kansalaisopiston tekevän tiivistä yhteistyötä kunnan muiden toimijoiden ja liikuntajärjestöjen kanssa. Vastaajista 36 % on lisäksi sopinut eri kohderyhmien liikunnan järjestämisvastuista.

Esitetyn toimenpidelistan lisäksi 13 vastaajaa kertoi sekä muista toimenpiteistä joita kansalaisopisto kunnassa toteuttaa että täsmensi antamaansa arviotietoa sen roolista liikunnan edistämiseksi.

- Yhteistyö liikuntatoimen ja kansalaisopiston välillä on suunnitelmallista.
- Opisto mukana mm. KKI -kuntatyöryhmä, Erityisliikunnan kehittämishankkeessa.
- Kansalaisopisto ei järjestä liikuntaa kunnan alueella.
- Liikuntaryhmien toiminta on aktiivista, ja se perustuu vain ja ainoastaan valtionavustusten saamiseen tuloksi, ei liikunnan peruseriaatteiden vuoksi.
- Kansalaisopisto ei tarjoa kunnassamme minkäänlaista liikuntaa.
- Ikääntyvien liikunnanohjausta järjestetään.
- Kansalaisopistossa on ollut vaikea saada päteviä liikunnan opettajia.
- Ihan kaikkien kohderyhmien osalta liikunnan järjestämisestä ei ole sovittu (vrt. liikuntaopisto, seurat).
- Opiston kurssitarjonnassa on yhä enenevässä määrin ns. pehmeitä liikuntamuotoja: Jooga, Pilates, Hyvä olo, ikääntyneiden venyttelyt.
- Kansalaisopistolla ei ollut aikaa vastata kyselyyn.
- Satunnaisia luentoja.
- kurssit järjestetään kysynnän mukaan kaikille ikäryhmille.
- Kansalaisopiston ryhmät ovat pääsääntöisesti tarkoitettu työikäisille.

Vastaajien arviota kysyttiin myös siitä, onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta kansalaisopiston tekemään terveysliikunnan edistä-

mistyöhön (kuvio 10). Vastaajista 138 kuntaa arvioi suosituksen vaikutusta kansalaisopistojen toimintaan. Suosituksen merkittävää vaikutusta ei osannut arvioida 20 % vastaajista kun taas jonkin verran merkittävää vaikutusta arvioi suosituksella olleen vastaajista 58 %. Suosituksella arvioi olleen vain todella vähän 15 %. Ei yhtään merkittävää vaikutusta arvioi 4 % vastaajista ja todella paljon merkitystä vajaan 3 % vastaajista.

Kuvio 10. Suositusten vaikutus kansalaisopiston toimintaan (n=138).

3.6 Nuorisotoimi

Terveysliikunnan suosituksessa todetaan, että

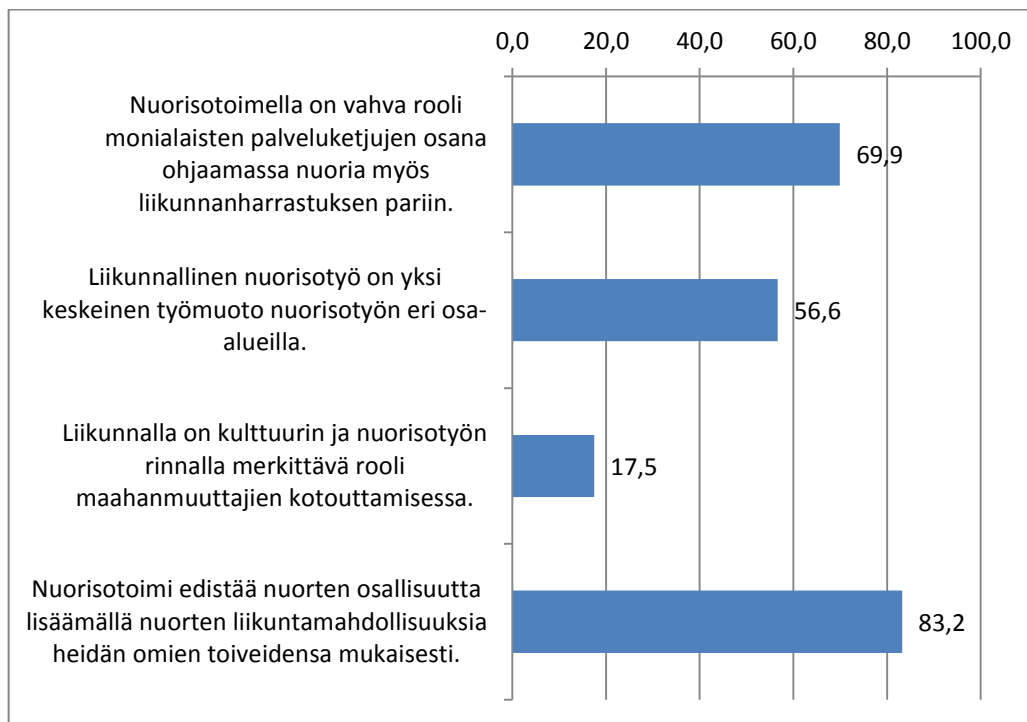
"Kunnan nuorisotyön päätavoitteena on nuorten aktiivisen kansalaisuuden edistäminen, nuorten sosiaalinen vahvistaminen ja nuorten elinolojen parantaminen nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukemiseksi. Nuorisotoimen kasvustavoitteena on osaltaan edistää lasten ja nuorten liikunnallisen ja kult-

tuurisen elämäntavan kehittymistä. Liikunnallinen nuorisotoiminta on myös oivallinen väline erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemisessa ja elämänhallinnan lisäämisessä.”

Suosituksen pohjalta kysyimme, miten nuorisotoimi on mukana liikunnan edistämisessä? Kuntia pyydettiin merkitsemään alla olevasta toimenpidelistasta oman arvionsa perusteella ne toimenpidekohdat joita nuorisotoimi kunnassa toteuttaa. Kysymysosioon vastasi 143 kuntaa.

Suosituksen toimenpide-ehdotukset:

- Nuorisotoimella on vahva rooli monialaisten palveluketjujen osana ohjaamassa nuoria myös liikunnanharrastuksen pariin.
- Liikunnallinen nuorisotyö on yksi keskeinen työmuoto nuorisotyön eri osa-alueilla.
- Liikunnalla on kulttuurin ja nuorisotyön rinnalla merkittävä rooli maahanmuuttajien kotouttamisessa.
- Nuorisotoimi edistää nuorten osallisuutta lisäämällä nuorten liikuntamahdollisuuksia heidän omien toiveidensa mukaisesti.
- Jotain muuta, mitä?

Kuvio 11. Nuorisotoimen toteuttamia toimenpiteitä terveystuokunnan edistämiseksi kunnassa (n=143).

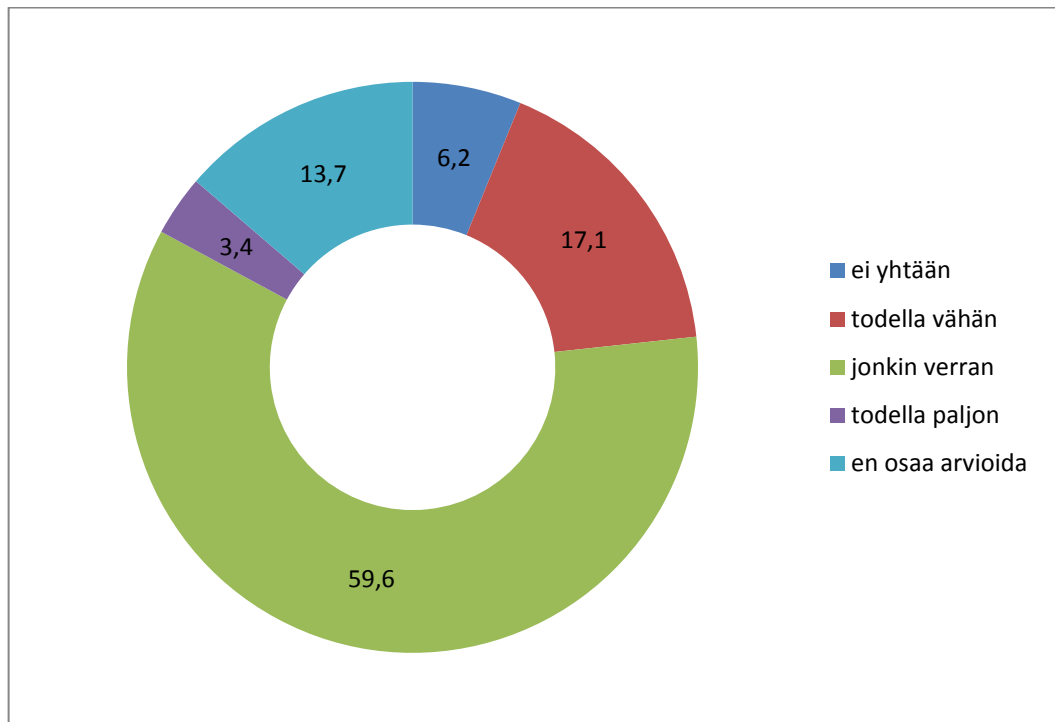
Nuorisotoimea koskeviin kysymyksiin vastasi 143 kuntaa. Vastaajien oman arvioinnin perusteella (kuvio 11) nuorisotoimi vaikuttaa erityisesti nuorten osallisuuden ja liikuntamahdollisuuksien lisäämiseen 83 %:lla vastaajia. Nuorisotoimen vahva rooli monialaisissa palveluketjuissa ohjaa nuoria liikuntaharrastukseen pariin 70 %:lla vastaajia ja liikunnallinen nuorisotyö on 57 %:lla vastaajia keskeinen nuorisotyön työmuoto. Maahanmuuttajien kotoutumisessa oli liikunnalla merkittävä rooli 18 %:lla vastaajia.

Esitetyn toimenpidelistan ohella 12 vastaajaa kertoi muista toimenpiteistä joita nuorisotoimi kunnassa toteuttaa sekä täsmensi antamaansa arviotietoa nuorisotoimen roolista liikunnan edistämässä.

- Osallisuuden lisääminen, Lanka Power -toimintamalli.
- Nuorisohjaajan toimi on uusi, ja valittu aloittaa keväällä 2014.

- On pakko kuunnella asianomaisia kun halutaan heidän osallistuvan.
- Liikuntapainotteiset retket, Liikunta on työmuotona etsivässä työssä.
- Nuorisotoimi kokoaa koululaisten kesälomatoiminta esitteen yhteistyössä liikuntatoimen ja seurakunnan kanssa. Jotka puolestaan kokoaa esitteen talvi- ja syyslomalla.
- Nuoret kirjastonkulmilla -hanke.
- Liikuntaharrastusmahdollisuuksia on lisätty haja-asutusalueen lapsille ja nuorille.
- Yhteistyötä liikuntaseurojen kanssa tapahtumajärjestelyissä.
- Nopea reagointi nuorten tekemiin liikunta-aloitteisiin.
- Ei noteeraa liikuntaa mitenkään.
- Järjestetään liikuntaa sisältäviä päiväleirejä sekä kerhotoimintaa.
- Nuorisotilalla harrastetaan biljardia, koripalloa, pingistä, sählyä päivittäin. Lisäksi pienryhmätoiminnassa nuorten kanssa käydään luistelemassa, uimassa, pelaamassa futista, ratsastamassa. Leiritoiminnassa liikunnalla on myös merkittävä osuus.

Vastaajista 146 kuntaa arvioi vuoden 2010 suositusten merkittävää vaikutusta nuorisotoimen toiminnassa (kuvio 12). Suositusten vaikutusten merkittävyyttä nuorisotoimen toiminnassa ei osannut arvioida vajaat 14 % vastaajista. Suurin osa, vajaat 60 % vastaajista, katsoi suosituksella olleen jonkin verran merkittävää vaikutusta. Todella vähän arvioi suosituksella olleen merkittävää vaikutusta 17 %:n mukaan, toisaalta todella paljon merkittävää vaikutusta arvioi 3 % vastaajista. Vastaajista 6 % katsoi, ettei suosituksella ole ollut yhtään merkittävää vaikutusta nuorisotoimen toimintaan.

Kuvio 12. Suositusten vaikutus opetustoimen toimintaan (n=146).

3.7 Kulttuuri- ja kirjastotoimi

Terveysliikunnan suosituksessa todetaan, että

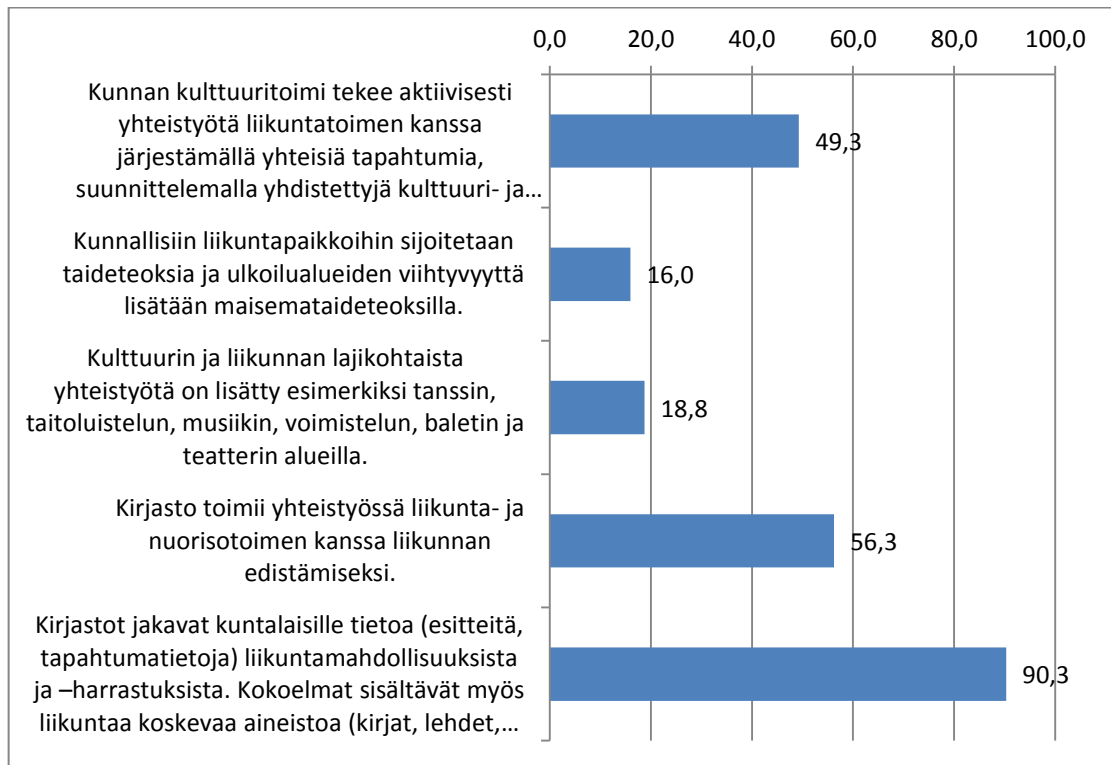
”Kunnan kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaan kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Kunnan tehtävänä on myös järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla. Kirjastolain mukaan kunnan tehtävänä on kirjasto- ja tietopalvelujen järjestäminen. Kunta voi järjestää kirjasto- ja tietopalvelut itse taikka osittain tai kokonaan yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai muulla tavoin.”

Suosituksen pohjalta kysyimme, miten kulttuuri- ja kirjastotoimi ovat mukana liikunnan edistämisessä? Kuntia pyydettiin merkitsemään alla olevasta toimenpideharkituksesta oman arvionsa perusteella ne toimenpidekohdat joita kulttuu-

ri- ja kirjastotoimi kunnassa toteuttavat. Tähän kysymysosoioon vastasi 144 kuntaa.

Suosituksen toimenpide-ehdotukset:

- Kunnan kulttuuritoimi tekee aktiivisesti yhteistyötä liikuntatoimen kanssa järjestämällä yhteisiä tapahtumia, suunnittelemalla yhdistettyjä kulttuuri- ja liikuntareittejä sekä järjestämällä kulttuuri-liikuntatilaisuuksia.
- Kunnallisiin liikuntapaikkoihin sijoitetaan taideteoksia ja ulkoilualueiden viihtyvyyttä lisätään maisemataideteoksilla.
- Kulttuurin ja liikunnan lajikohtaista yhteistyötä on lisätty esimerkiksi tanssin, taitoluistelun, musiikin, voimistelun, baletin ja teatterin alueilla.
- Kirjasto toimii yhteistyössä liikunta- ja nuorisotoimen kanssa liikunnan edistämiseksi.
- Kirjastot jakavat kuntalaisille tietoa (esitteitä, tapahtumatietoja) liikuntamahdollisuuksista ja -harrastuksista. Kokoelmat sisältävät myös liikuntaa koskevaa aineistoa (kirjat, lehdet, videot ja dvd-levyt jne.).
- Jotain muuta, mitä?

Kuvio 13. Kulttuuri- ja kirjastotoimen toteuttamia toimenpiteitä terveystoiminnan edistämiseksi kunnassa (n=144).

Kulttuuri- ja kirjastotoimea koskeviin kysymyksiin vastasi 144 kuntaa. Vastaajien oman arvioinnin perusteella (kuvio 13) kirjastot jakavat 90 %:lla vastaajia tietoa liikuntamahdollisuuksista ja myös kirjastojen kokoelmat sisältävät liikuntaa koskevaa aineistoa. Kirjastot myös tekevät liikunnan edistämässä yhteistyötä liikunta- ja nuorisotoimen kanssa 56 %:lla vastaajia. Myös kulttuuritoimella on oma roolinsa terveystoiminnan edistämässä ja kuntalaisten hyvinvoinnin ylläpitämässä. Erityisesti järjestetään yhteistyössä liikuntatoimen kanssa tapahtumia sekä liikunta-kulttuuripitoisia reittejä 49 %:lla vastaajia. Alle 20 % vastaajia on lisäksi viety taidetta liikuntatiloihin sekä tehty kulttuurin ja liikuntalajien välistä yhteistyötä.

Esitetyn toimenpidelistan lisäksi vastaajat kertoivat muista toimenpiteistä joita kunnassa toteutetaan kulttuuri- ja kirjastotoimessa. Avovastauksissa on myös täsmennetty arviota näiden palvelusektorien roolista terveystoiminnan

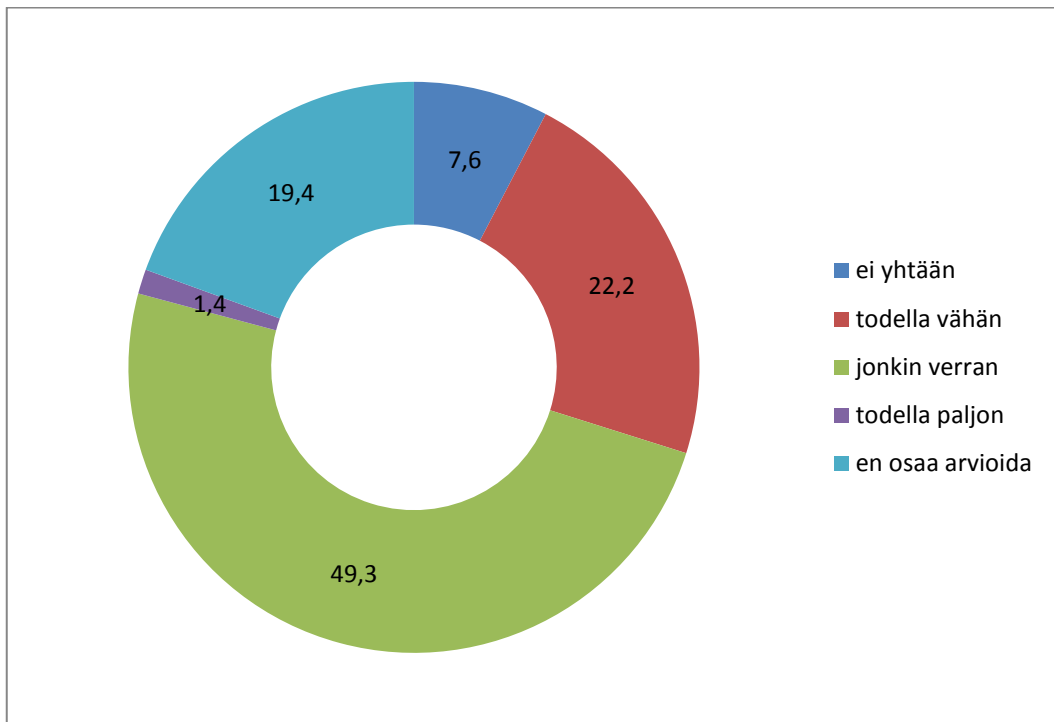
edistämisesssä. Vastauksia saatiin 30 kunnalta.

- Kirjastossa liikuntavälinelainausta vuodesta 2011.
- Ei juurikaan yhteistyötä.
- Kunnassamme toimii liikuntavälinekirjasto.
- Kirjaston ja liikunnan yhteisiä terveystilaisuuksia.
- Kirjasto toimii myös liikuntavälineiden lainauspisteenä, jonne liikunta-toimelta on kustannettu lainattavat välineet.
- Kirjastosta lainataan Frisbeegolf kiekkoja ja kirjastosta ladataan kuntosalikortteja.
- Liikuntavälinevuokrausta.
- Kävelysauvalainaus.
- Liikuntavälinelainaamo.
- Liikuntaväline lainauspiste.
- Kävelysauvalainaus.
- Liikunta on mukana museotyössä ja -ympäristössä.
- Kirjasto lainaa myös liikuntavälineitä: kävelysauvoja, kahvakuulia, jalkapalloja.. Kirjasto on mukana myös liikuntatapahtumissa esim. lahjoittamalla kirjapalkintoja tapahtumiin.
- Kirjastolla ja liikuntatoimella on yhteissopimus tapahtumatiedotuksessa molempien INFO-TV:ssä.
- Välinelainojen ja liikuntapaikkojen avainten noutopiste kirjastossa.
- Kirjasto lainaa liikuntavälineitä.
- Liikuntavälinekirjasto.
- Kirjastot lainaavat liikuntavälineitä (esim. lumikenkiä).
- Liikuntavälinelainaamo suunnitteilla kirjastoon.
- Frisbee-golf kiekkojen lainaus.
- Lainaa liikuntavälineitä.
- lainaavat liikuntavälineitä.
- Liikuntavälineiden lainaus kirjastosta aloitettu.
- Säännöllistä yhteistyötä tapahtumien merkeissä. Kulttuuriohjelman tavoitteiden mukaisesti toteutetaan kulttuuriraitteja, jotka saavat ihmiset liikkeelle. KKI-yhteistyö. Lumenveistotapahtuma jo 2 kertaa.
- Museon yhteen liikunta-aiheiseen näyttelyyn on kytketty liikuntamah-

dollisuus.

- Halveksii liikuntaa.
- Kirjastoista voi lainata liikuntatoimen hankkimia liikuntavälineitä.
- Liikuntajärjestöjen kautta tehtävä yhteistyö.
- Kaupungissa on kulttuurin kehittämissuunnitelma, jota päivitetään tarvittaessa. Yhteistyötä pyritään tiivistämään resurssien mukaan liikunta- ja vapaa-aikatoimen kanssa, mm. yhteisiä tapahtumia, tapahtumiin mukaan tuloa liikuntapainotteisesti. Kolmas sektori (mm. liikuntajärjestöt) on mukana kulttuuri- ja kirjastotoimen yhteistyössä, mm. eri tapahtumien muodossa ja osallistumisessa ohjelmalliseen osuuteen.
- Liikuntapaikkojen ja -alueiden avaimia lainata kirjastosta kuntalaisille.

Kyselyyn vastanneista 144 kuntaa arvioi, onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta kulttuuri- ja kirjastotoimen toimintaan terveysliikunnan edistämiseksi (kuviot 14). Vastanneista 19 % ei osannut arvioida suositusten merkittävää vaikutusta. Jonkin verran vaikutusta arvioi 49 % suosituksilla olleen, mutta tämä on selvästi muita sektoreita pienempi osuus. Todella vähän merkittävää vaikutusta arvioi 22 % vastaajista, kun taas todella paljon merkittävää vaikutusta arvioineiden osuus oli vain vajaat 2 %. Suosituksella ei arvioitu olleen mitään merkittävää vaikutusta vajaan 8 %:n mielestä.

Kuvio 14. Suositusten vaikutus kulttuuri- ja kirjastotoimen toimintaan (n=144).

3.8 Tekninen toimi

Terveysliikunnan suosituksessa todetaan, että

”Liikuntamyönteisessä kunnassa maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa turvataan asukkaiden liikkumisen ja liikunnan harrastamisen edellytykset. Näin varmistetaan virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys sekä edellytykset terveellisen, viihtyisän ja asukkaita aktivoivan elinympäristön rakentamiselle. Viheralueet ja ulkoilureitit muodostavat ehyen ulkoiluun ja luonnossa liikkumiseen soveltuvan verkoston. Kaupunkiympäristön monimuotoisuuden ylläpito ja edistäminen sekä kaupunkilaisten ulkoilu- ja virkistysmahdollisuuksien turvaaminen tukevat toisiaan. Kuntalaiset viihtyvät monimuotoisilla viher- ja ulkoalueilla. Liikuntapaikkojen lisäksi puistot, kadut, tiet ja erityisesti kevyen liikenteen väylästä nähdään kuntalaisten keskeisenä terveys- ja arki-liikunnan ympäristönä.”

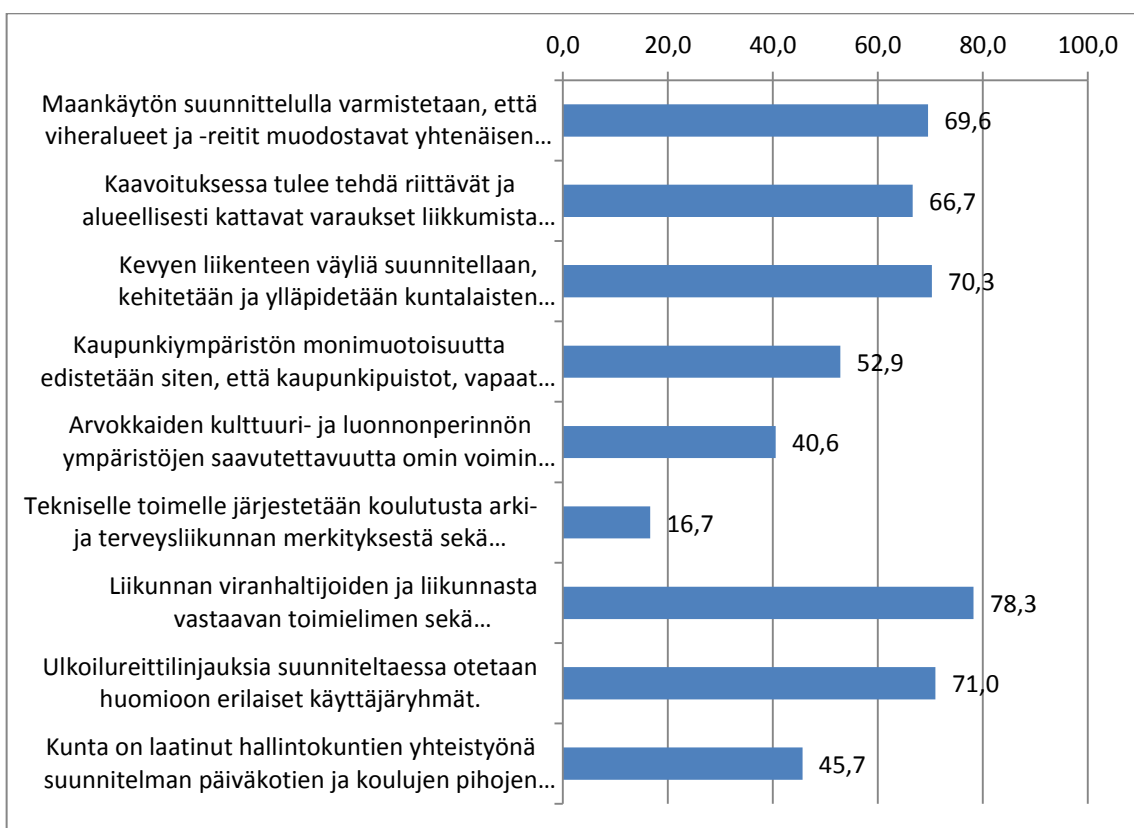
Suosituksen pohjalta kysyimme, miten tekninen toimi ovat mukana liikunnan edistämässä? Kuntia pyydettiin merkitsemään alla olevasta toimenpidelistasta oman arvionsa perusteella ne toimenpidekohdat joita teknisen toimi kunnassa toteuttaa. Tähän kysymysosoon vastasi 138 kuntaa.

Suosituksen toimenpide-ehdotukset:

- Maankäytön suunnittelulla varmistetaan, että viheralueet ja -reitit muodostavat yhtenäisen ja katkeamattoman kokonaisuuden, joka ulottuu kuntalaisten asuinalueilta kuntien rajat ylittävälle ympärivuotisille ulkoilureittiyhteyksille.
- Kaavoituksessa tulee tehdä riittävät ja alueellisesti kattavat varaukset liikkumista edellyttävistä liikuntapaikoista. Asuinalueiden sisälle tehdään varaukset lähiliikuntapaikoista. Keskeiset perusliikuntapaikat tulee toteuttaa yhdessä lähiörakentamisen kanssa.
- Kevyen liikenteen väyliä suunnitellaan, kehitetään ja ylläpidetään kuntalaisten keskeisenä liikkumisympäristönä yhteistyössä kunnan eri hallintokuntien, yksityisten tienhoitokuntien sekä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) kanssa.
- Kaupunkiympäristön monimuotoisuutta edistetään siten, että kaupunkipuistot, vapaat kenttä-alueet ja muut asukkaille tärkeät hengähdyspaikat säilytetään osana kaupunkikuvaa.
- Arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonperinnön ympäristöjen saavutettavuutta omin voimin liikkuen parannetaan ja niitä kehitetään eheinä, laajoina ja elämyksellisinä osina arkipäivän liikuntaympäristöä.
- Tekniselle toimelle järjestetään koulutusta arki- ja terveysliikunnan merkityksestä sekä tarvittavien lähiliikuntapaikkojen suunnittelu- ja toteuttamisesimerkeistä ja innostavista hyvistä käytännöistä.
- Liikunnan viranhaltijoiden ja liikunnasta vastaavan toimielimen sekä liikuntajärjestöjen näkemyksiä kuullaan kun tekninen toimi suunnittelee, kehittää ja ylläpitää kuntalaisten elinympäristöä yhteistyössä eri tahojen kanssa.
- Ulkoilureittilinjauksia suunniteltaessa otetaan huomioon erilaiset käyt-

täjäryhmät.

- Kunta on laatinut hallintokuntien yhteistyönä suunnitelman päiväkotien ja koulujen pihojen kunnostamisesta ja varannut siihen riittävästi resursseja. Kaavoituksella ja liikennesuunnittelulla varmistetaan helposti saavutettavat ja turvalliset liikkumisolosuhteet kouluihin ja työpaikoille.
- Jotain muuta, mitä?

Kuvio 15. Teknisen toimen toteuttamia toimenpiteitä terveystoiminnan edistämiseksi kunnassa (n=138).

Teknistä toimea koskeviin kysymyksiin vastasi 138 kuntaa (kuvio 15). Vastaa- jien oman arvioinnin perusteella 78 %:lla vastaajia teknisen toimen on tärke- ää kuulla liikunnan viranhaltijoiden ja liikunnasta vastaavan toimielimen sekä liikuntajärjestöjen näkemyksiä suunniteltaessa, kehitettäessä ja ylläpidettäes- sä kuntalaisten elinympäristöä. Erilaiset käyttäjäryhmät huomioidaan ulkoilu-

reittilinjauksissa 72 %:lla vastaajia.

Yhteistyön merkitys muiden toimijoiden ja kunnan hallintokuntien kanssa korostuu teknisen toimen toiminnassa ja erityisesti kuntalaisten arki- ja lähiliikuntapaikkojen suunnittelussa, ylläpitämisessä ja rakentamisessa. Kevyen liikenteen väylät ovat osa kuntalaisten elinympäristöä ja 70 % vastaajista tekeekin yhteistyötä kunnan eri hallintokuntien, yksityisten tienhoitokuntien sekä Ely:n kanssa kevyen liikenteen asioissa. Vajaalla 70 %:lla vastaajista terveystoiminta huomioidaan kaavoituksessa sekä maankäytön suunnittelussa.

Koulutustarve arki- ja terveystoiminnan merkityksestä sekä tarvittavien lähiliikuntapaikkojen suunnittelu- ja toteuttamisesimerkeistä ja innostavista hyvistä käytännöistä ei ole samalla tavoin ajankohtainen asia kuin yhteistyön tekeminen, sillä vain vajaalla 17 %:lla vastaajia em. koulutusta järjestetään tekniselle toimelle.

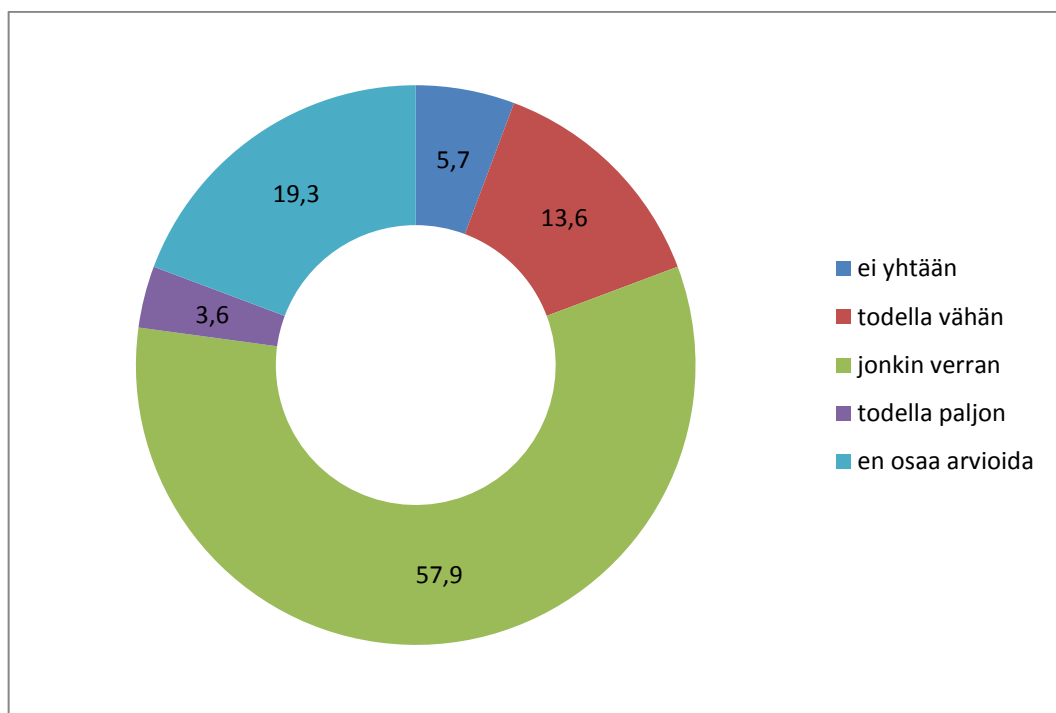
Esitetyn toimenpidelistan lisäksi 8 vastaajaa kertoi teknisen toimen muista toimenpiteistä ja vastausten täsmennyksistä.

- Pienessä kunnassa kaikki toimialat ottavat toisensa huomioon...
- Mukana Maakunnallisessa liikenneturva -työryhmässä joka koostuu moniammatillisesta, eri-ikäisistä osallistujista. Liikunta on eräs osio työryhmän suunnitteluissa.
- Osa edellä mainituista vaativat vielä ponnistelua mutta yhteistä tahtoa löytyy jokaisesta kohdasta.
- Alueellinen liikenneturvatyöryhmään missä käsitellään osana liikunnan merkitystä ja puitteita sen edistämiseksi.
- Edellä olevat ovat yleisiä suunnitteluperiaatteita, vuorovaikutteisessa suunnitteluprosessissa kaikki tavoitteet eivät aina säily loppuun asti.
- Kaavoituksella ja liikennesuunnittelulla varmistetaan helposti saavutettavat ja turvalliset liikkumisolosuhteet kouluihin ja työpaikoille.
- Toimivan ja liikunnallisen ympäristön varmistamiseksi kaavoituksen ja liikuntapalvelun yhteistyössä on haettu rahoitusta liikenneministeriöstä.
- Yhteistyö on huomattavasti tiivistynyt uusien investointihankkeiden ja

isojen peruskorjausten myötä: koulukeskus sekä niille uudet liikuntatilat (liikuntahalli ja lähiliikuntapaikka-alue) sekä kaksi uutta päiväkotia (liikuntaolosuhteet merkittävästi mukana toiminnan aktiviteeteissa).

- Tekniseltä toimelta ei saatu vastauksia.

Kyselyyn osallistuneista 140 kuntaa arvioi suosituksen vaikutusta teknisen toimen toimintaan. Vastaajista 19 % ei osannut arvioida suosituksen merkittävää vaikutusta. Suosituksella arvioi olevan merkittävää vaikutusta jonkin verran 60 % vastaajista, todella vähän 14 % vastaajista ja todella paljon noin 4 % vastaajista. Suosituksella ei ole ollut mitään merkittävää vaikutusta, arvioi vastaajista noin 6 %.

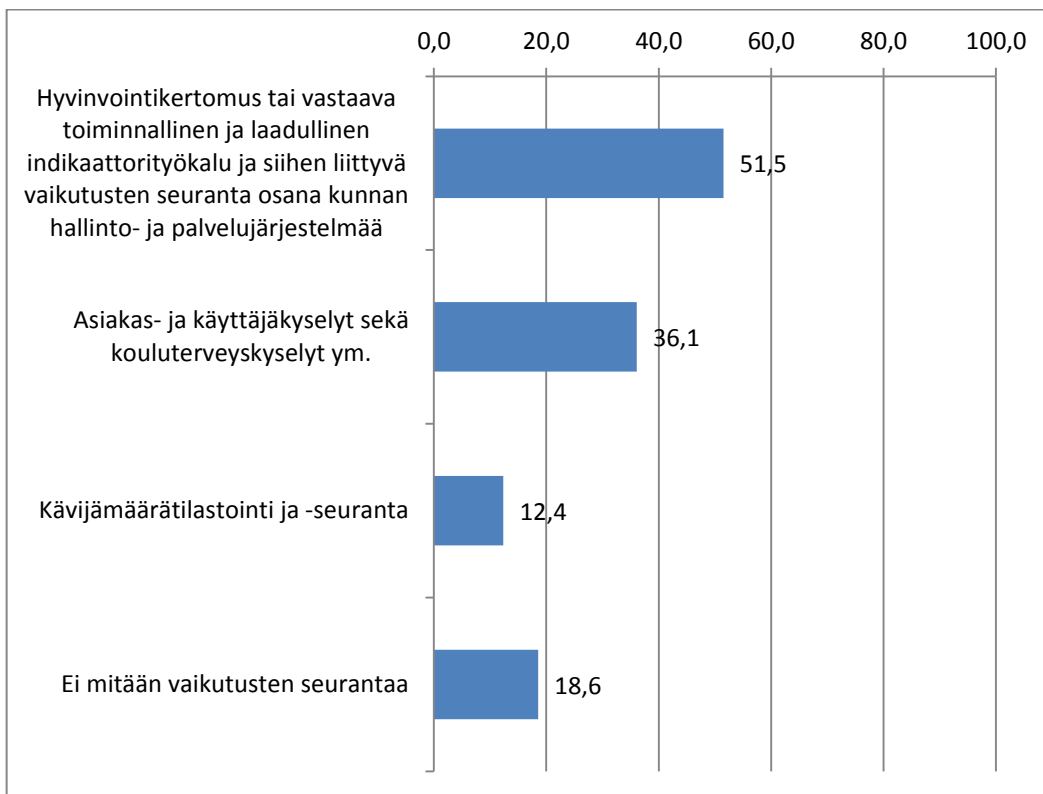
Kuvio 16. Suositusten merkittävä vaikutus teknisen toimen toimintaan (n=140).

4 Vaikutusten seuranta

Toiminnan vaikutusten seuraaminen on tärkeää jotta terveyttä edistävän liikunnan toimenpiteitä voidaan kohdentaa paikallisten tarpeiden mukaan ja erilaiset kohderyhmät huomioiden. Kyselyn viimeisessä osiossa kerättiin tietoa siitä, miten kunnassa seurataan tehtyjen päätösten vaikutuksia kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin. Vastauksia saatiin 97 kunnalta.

Kuntien avovastaukset vaikutusten seurannasta (kuvio 17) voidaan jakaa 4 eri teemaan, jotka ovat:

- a) Hyvinvointikertomus tai vastaava määrällinen ja laadullinen indikaattorityökalu ja siihen liittyvä vaikutusten seuranta käytössä osana kunnan hallinto- ja palvelujärjestelmää.
- b) Asiakas- ja käyttäjäkyselyt.
- c) Kävijämäärätilastointi ja näiden seuranta.
- d) Ei mitään vaikutusten seurantaa kunnassa.

Kuvio 17. Päätösten vaikutusten seuranta kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin (n=97).

Vastausten perusteella yli 50 %:lla kuntia on käytössä sähköinen hyvinvointikertomus tai sitä vastaava laadullinen ja / tai määrällinen indikaattorityökalu, joka sitoo kunnan terveystoimintaa liittyvä toimenpiteet ja toiminnan osaksi kunnan ammatillisen johdon ja luottamushenkilöjohdon päätöksentekoa ja toiminnan vaikuttavuuden arviointia.

”Hyvinvointikertomus: suoritteet, toteutuneet kaavat, toteutuneet, kuntastrategiaan pohjautuvat liikunnan terveystoimintaan liittyvät vuositavoitteet”

”... kunnalle on luotu hyvinvointirakenteet ja sähköinen hyvinvointikertomustyökalu on käytössä. Hyvinvointiryhmä toimii aktiivisesti ja hyvinvointityö on poikkitoiminnallista. Eva-menettely on kirjattu kunnan strategiaan.”

”Sähköisestä hyvinvointikertomuksesta tullut merkittävä työkalu kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin seurannassa ja toimenpiteiden suuntaajana. Liikuntapalvelut ja sen järjestämä on noussut monessa kohdassa tärkeään osaan. Yhteistyö terveystalvelujen kanssa lisääntymässä todella paljon.”

Perinteisiä asiakas- tai kuntakyselyjä tehdään 36 %:ssa kuntia. Tähän ryhmään sisältyivät myös kuntakohtaisten kouluterveyskyselyjen hyödyntäminen osana toiminnan suunnittelua ja seuranta.

”Asiakaskyselyillä, -palautteilla, kävijämääräseurannoilla”

”Seurantatilastointi, mielipidekyselyt”

”Kouluterveyskyselyt ja Hyvinvointikertomus”

Kävijämäärien seurataan, tilastoidaan ja tietoja hyödynnetään toiminnan suunnittelussa 12 %:lla kuntia.

”Tilastot esim. Kuntotalon kävijämäärät, uimahallin käyttäjämäärät, nuorten koululaisten terveyskyselyt, seuranta, toimenpiteet, hyvinvointikertomus.”

”Liikuntaryhmien kävijämäärillä. Samoin urheiluseurojen harjoituskerhot ja kävijämääriä”

Melkein 19 % kuntaa totesi vastauksessaan, ettei kunnassa tehdä mitään vaikutusten seuranta. Jatkoa ajatellen on vaikutusten seurantaan liittyvien indikaattoreiden hyödyntäminen ja kehittäminen nousemassa kunnissa kehittämisen kohteeksi.

Kyselypalautteessa kriittistäkin palautetta annettiin siitä, ettei terveysliikunta kiinnosta kunnan johtoa tai muita kuin liikuntatoimeja. Selvä tiedontarve on olemassa, miten toiminnan vaikuttavuutta voidaan seurata ja onko tähän jo kehitetty toimivia esimerkkejä. Tietoa tarvitaan hyvistä käytännöistä, millaisin indikaattoreiden ja miten terveysliikunnan tavoitteiden toteutumista voidaan seurata. Vaikuttavuusarviointi ei ole helppoa. *”Ei mitenkään. Löytyisikö luotet-*

tavia, helppoja ja hyviä tapoja?” kuten eräs vastaaja vastauksessaan. Lisäksi tuotiin muun muassa esille, että

- suositusten ohjausvaikutukseen oli eri hallinnonalojen osin vaikea ottaa kantaa. Esimerkiksi nuorisolaissa on maininta liikunnallisesta nuorisotyöstä, joka on ohjannut toimintaa ja samalla on toteutettu terveysliikunnan suositusta vaikka tietoisuus siitä on ollut vähäisempää,
- kysymykset liian laajoja ja kattavia vastauksia ei voi koko kaupunkialueesta antaa,
- vuoden 2010 liikuntasuosituksista eivät tiedäneet mitään kuin liikunta-toimi, ja että
- kysymykset vaativia ja vaihtoehtoisia ei välttämättä mikään ole sopiva omaa kuntaa ajatellen.

5 Yhteenveto tuloksista

Suomen Kuntaliitto teki alkuvuonna 2014 kunnille kyselyn siitä, miten terveyttä edistävää liikuntaa ja sen edistämiseen liittyvän suosituksen toimenpide-ehdotuksia on otettu huomioon kuntatasolla.

Kysely perustuu suositukseen liikunnan edistämiseksi kunnissa (stm 3/2010), jossa esitellään väestön liikkumista edistäviä toimenpiteitä ja toimintatapoja. Kyselyn tulokset pohjautuvat kuntavastaajien omaan arvioon siitä, miten terveysliikunta suosituksessa olevat toimenpiteet näkyvät paikallistason toiminnassa eri hallinnonaloilla. Kunnissa on myös muutakin terveysliikunnan edistämistä tukevaa toimintaa ja yhteistyötä, mistä vastaajat saattoivat kertoa kunkin kysymysosion kohdalla avovastauksissa.

Kyselyyn vastasi 54 % Manner-Suomen kunnista ja siinä pyydettiin kuntia arvioimaan miten terveysliikunnan edistäminen näkyy kunnan johdon toiminnassa sekä eri palvelusektoreiden toiminnassa.

Kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä tukeva liikunnan ja liikkumisen edistäminen on osa eri toimialojen toimintaa kunnissa. Se näkyy mm. toiminnan suunnittelussa, palveluissa ja monialaisessa yhteistyössä kunnan eri hallintokuntien välillä. Paikallisten urheiluseurojen ja liikuntajärjestöjen kanssa tehdään myös hyvää yhteistyötä monessa kunnassa.

Liikunnan merkitys kuntalaisten hyvinvoinnille on tunnustettu kunnan johdossa. Erityisesti tuetaan avustuksin liikunta- ja urheiluseurojen sekä muiden liikuntaa edistävien yhdistysten työtä. Liikunta nähdään tärkeänä ennalta ehkäisevänä toimintana sairauksien ehkäisyssä, hoidossa sekä kuntoutuksena kaikenikäisille ja se on myös osa sosiaali- ja terveystoimen jokapäiväistä työ-

tä.

Kunnassa olevia tiloja kuten koulutilat tarjotaan iltaisin ja viikonloppuisin kuntalaisten liikuntakäyttöön. Kansalaisopistojen liikunnanopetustarjonta tarjoaa kaikenikäisille kuntalaisille mahdollisuuksia liikkumiseen ja nuorisotoimen aktiivisuus edistää nuorten kuulemista heille suunnatuissa liikuntapalveluissa. Kirjastoissa on jaossa tietoa liikuntamahdollisuuksista ja erilaisista liikuntavälineistä.

Teknisellä toimella on keskeinen rooli kuntalaisille suunnattujen arki- ja lähiliikuntapaikkojen rakentamisessa ja ylläpitämisessä. Tähän liittyen niin liikuntajärjestöjä kuin liikunnasta vastaavia viranhaltijoita kuullaan elinympäristöä koskevilla suunnittelu- ja kehittämis- ja ylläpitoasioissa. Toiminnan vaikutusten seuraamista tehdään jo kunnissa ja erityisesti hyvinvointikertomus on osoittautunut toimivaksi seurantavälineeksi jolla voidaan eri toimialojen seurantaindikaattoreita koota yhteen.

6 Johtopäätökset

Ollakseen tehokasta ja vaikuttavaa terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan on oltava koko kunnan yhteinen asia. Kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuuluu jo kuntalainkin mukaan kunnassa kaikille hallinnonaloille. Kunnan eri hallinnonalojen suunnitelmissa ja toimintaohjelmissa tulee siksi olla selkeät maininnat terveyttä ja hyvinvointia edistävästä liikunnasta. Kuntaliiton kyselyllä pyrittiin nimenomaan selvittämään miten liikunta näkyy kaikilla kunnan toimialoilla ja mitä toimenpiteitä kunnan eri hallinnonalat ovat terveystiikunnan edistämiseksi laaditun suosituksen pohjalta tehneet.

Suositus liikunnan edistämiseksi kunnissa on toteutunut hyvin

Kunnan eri hallinnonalat totesivat suosituksella olleen suhteellisen paljon merkitystä terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan kehittämisessä. Kuntien opetustoimista 73,6 % esimerkiksi totesi, että suosituksella on ollut paljon tai jonkin verran merkittävää vaikutusta. Kuntien sosiaali- ja terveystoimista puolestaan yli 67 % katsoi, että suosituksella on ollut jonkin verran tai paljon merkittävää vaikutusta. Nämä luvut ovat erittäin korkeita verrattaessa niitä esimerkiksi Valtioneuvoston periaatepäätökseen terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinjoista vuodelta 2008, jota 63 %:ssa kunnista ei ollut esimerkiksi luottamushenkilöhallinnossa käsitelty lainkaan.

Kunnan johto on tiedostanut liikunnan merkityksen kuntalaisten terveydelle ja hyvinvoinnille

Kunnanjohtajista yli 83 % on tiedostanut liikunnan merkityksen kuntalaisten terveydelle ja hyvinvoinnille. Tulos on merkittävä, koska sekä kunnan luottamus- että virkamiesjohdon sitoutuminen liikunnan edistämiseen on toiminnan vaikuttavuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Kuntalaisten liikunta ja terveyskäyttäytymistä ei seurata riittävästi

Keskeisenä puutteena voidaan kuitenkin pitää sitä, että kunnissa ei yleensä ole järjestelmää, jolla kunnan eri toimialoilla seurattaisiin päätösten vaikutusta kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin. Tämä on johtanut siihen, että kunnissa ei riittävän laajasti seurata kuntalaisten liikunta- ja terveyskäyttäytymistä. Tätä on pidettävä isona puutteena, koska toimintojen kehittäminen edellyttää tarkkaa tietoa siitä, liikkuvatko kuntalaiset terveytensä kannalta riittävästi. Liikunnan Käypä hoito -suositus ja liikkumisresepti ovat myös olleet huonosti käytössä kunnissa osana perusterveydenhuoltoa.

Uusi liikuntalaki tukee kuntien poikkihallinnollista ja moniammatillista liikunnan edistämistä

Hallituksen esityksessä uudeksi liikuntalaiksi todetaan selkeästi, että liikuntaa edistetään parhaiten kunnan eri toimialojen yhteistyönä. Lakiesitys korostaa nimenomaan paikallisen ja alueellisen yhteistyön sekä myös kuntien välisen yhteistyön kehittämistä. Uuden liikuntalain keskeisenä tavoitteena olisi edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa, väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä fyysistä toimintakykyä ja lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä. Esitys uudesta liikuntalaista viedään eduskuntaan kevään 2014 aikana, niin että uusi liikuntalaki tulisi voimaan vuoden 2015 alussa.

Monialaista yhteistyötä tutkimuksessa kuvaa hyvin se, että joissakin kunnissa

liikunta on esimerkiksi mainittu työmuotona osana etsivää nuorisotyötä. Kunnan kirjastotoimi tekee myös aktiivista yhteistyötä liikuntatoimen kanssa tiedottamalla liikunnasta ja jakamalla erilaisia liikuntavälineitä varsin laajasti. Vastanneista kunnista Yli 90 %:lla oli tätä toimintaa. Kuntalaisten tiedon- saannin ja liikunnan edistämisen kannalta tämä on järkevää ja hyvää poikki- hallinnollista yhteistyötä.

7 Sammanfattning på svenska

7.1 Sammanfattning av resultaten av en enkät om hälsofrämjande motion

I början av år 2014 genomförde Kommunförbundet en enkät om hur kommunerna iakttar hälsofrämjande motion och den rekommendation som getts i sammanhanget.

Enkäten utgår från en rekommendation för främjande av motion i kommunerna (SHM 3/2010). I rekommendationen presenteras åtgärder och verksamhetsformer som främjar befolkningens motion. Enkätresultaten baserar sig på uppgiftslämnarnas uppskattning av hur åtgärder i rekommendationen för främjande av motion syns i de olika förvaltningarnas verksamhet på det lokala planet. Kommunerna har också annan verksamhet och annat samarbete som stöder främjandet av motion. Uppgiftslämnarna hade möjlighet att beskriva verksamheten och samarbetet med öppet formulerade svar.

Enkäten besvarades av 54 procent av fastlandskommunerna. Kommunerna ombads bedöma på vilket sätt främjandet av motion syns i kommunledningens och de olika servicesektorernas verksamhet.

Främjande av motion som stöder kommuninvånarnas hälsa och välbefinnande är en del av de olika sektorernas verksamhet i kommunerna. Det syns bland annat i tjänsterna, planeringen av verksamheten och det tvärssektoriella samarbetet inom kommunen. Många kommuner har också ett gott samarbete med de lokala idrottsföreningarna.

Kommunens ledning har insett betydelsen av motion för kommuninvånarnas välbefinnande. I synnerhet understöds arbetet i idrotts- och motionsföreningarna samt andra föreningar som främjar motion. Motion ses som en viktig verksamhet som förebygger sjukdomar, som rehabilitering för personer i alla åldrar och också som en del av det dagliga arbetet inom social- och hälsovården.

Lokaler i kommunen, till exempel skolor, erbjuds för motionsbruk under kvällar och veckoslut. Medborgarinstitutens utbud av motionsundervisning erbjuder kommuninvånare i alla åldrar möjligheter till motion och ungdomsväsendets aktiva verksamhet bidrar till att de unga blir hörda i fråga om idrottstjänster som är riktade till dem. Vid biblioteken finns information om motions- och idrottsmöjligheter och om olika idrottsredskap.

Tekniska väsendet har en viktig roll i byggandet och underhållet av idrottsanläggningar i närmiljön. I detta sammanhang hörs såväl idrottsorganisationer som tjänsteinnehavare med ansvar för idrott i frågor kring planering, utveckling och underhåll. Verksamhetens effekter följs redan upp i kommunerna och särskilt välfärdsberättelsen har visat sig vara ett fungerande uppföljningsverktyg med hjälp av vilket de olika sektorernas uppföljningsindikatorer kan sammanföras.

7.2 Slutsatser

För att vara effektiv ska motion som främjar hälsa och välbefinnande ligga hela kommunen varmt om hjärtat. Det åligger också med stöd av kommunalagen alla kommunala förvaltningar att främja invånarnas hälsa och välbefinnande. I de kommunala förvaltningarnas planer och verksamhetsprogram ska motion som främjar hälsa och välbefinnande därför vara klart och tydligt omnämnd. Syftet med Kommunförbundets enkät var uttryckligen att utreda hur motionen syns inom de olika sektorerna och vilka åtgärder kommunens förvaltningar har vidtagit utgående från rekommendationen för främjande av motion och idrott.

<p>Rekommendationen för främjande av motion och idrott i kommunerna har fallit väl ut</p>
--

De kommunala förvaltningarna konstaterade att rekommendationen hade haft en relativt stor betydelse för utvecklingen av motion som främjar hälsa och välbefinnande. Av kommunernas undervisningsväsenden konstaterade exempelvis 73,6 procent att rekommendationen har haft en stor eller relativt stor effekt. Av kommunernas social- och hälsovårdsväsenden ansåg i sin tur över 67 procent att rekommendationen har haft relativt stor eller mycket stor ef-

fekt. Dessa siffror är mycket höga jämfört med till exempel statsrådets principbeslut om utvecklingslinjerna för hälsofrämjande motion och kost för år 2008, som till exempel inte hade behandlats alls i förtroendeförvaltningen i 63 procent av kommunerna.

Kommunledningen är medveten om motionens betydelse för kommuninvånarnas hälsa och välbefinnande

Över 83 procent av kommundirektörerna är medvetna om motionens betydelse för kommuninvånarnas hälsa och välbefinnande. Resultatet är betydande eftersom det är avgörande för verksamhetens effekter att både den förtroendevalda ledningen och tjänstemannaledningen engagerar sig i främjandet av motion.

Kommuninvånarnas motions- och hälsobeteende följs inte upp tillräckligt

En betydlig brist kan ändå anses vara att kommunerna i allmänhet inte har ett system med vilket man inom de olika sektorerna skulle följa upp vilken effekt besluten har på kommuninvånarnas hälsa och välbefinnande. Detta har lett till att kommunerna inte följer upp kommuninvånarnas motions- och hälsobeteende tillräckligt. Detta måste ses som en stor brist eftersom utvecklingen av verksamheterna kräver information om huruvida kommuninvånarna motionerar tillräckligt med tanke på sin hälsa. Riktlinjerna för god medicinsk praxis i fråga om motion och motionsrecept har inte heller använts mycket som en del av primärvården.

Den nya idrottslagen stöder tvärsektoriellt och multiprofessionellt motionsfrämjande i kommunerna

I regeringens proposition med förslag till ny idrottslag konstateras tydligt att idrott främjas bäst genom samarbete mellan kommunens olika sektorer. Lagförslaget betonar uttryckligen utvecklingen av det lokala och regionala samarbetet och också det mellankommunala samarbetet. Det centrala målet i den föreslagna nya idrottslagen är att främja olika befolkningsgruppers möjligheter att utöva motion och idrott, befolkningens välbefinnande, hälsa och fysiska funktionsförmåga samt barns och ungas uppväxt och utveckling. Propositionen till ny idrottslag överlämnas till riksdagen under våren 2014 så att den nya idrottslagen kan träda i kraft i början av 2015.

I enkätresultatet beskrivs det tvärssektoriella samarbetet väl genom att i vissa kommuner har idrott till exempel nämnts som en arbetsform inom det uppsökande ungdomsarbetet. Kommunens biblioteksväsende samarbetar också aktivt med idrottsväsendet genom att informera om idrott och distribuera många slags idrottsredskap. Över 90 procent av de kommuner som deltog i enkäten har denna typ av verksamhet. Med tanke på informationen till kommuninvånarna och främjandet av motion är detta en form av förnuftigt och gott tvärssektoriellt samarbete.

8 Kyselylomake

8.1 Kyselyn saate

Arvoisa viranhaltija

Tämä kysely koskee terveyttä edistävää liikuntaa ja sen edistämiseen liittyvän suosituksen huomioon ottamista kuntatasolla.

Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottamien huomioon myös erityisryhmät. (Liikuntalaki 1054/1998 1§, 3 mom.) Uusi valtakunnallinen periaatepäätös terveyttä edistävästä liikunnasta julkistettiin lokakuussa 2013. Kuntaliiton omassa strategisessa sivistyspoliittisessa ohjelmassa Sivistyksen suunta 2020 todetaan, että ”Terveyttä edistävä liikunta on koko kunnan yhteinen asia. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuuluu kunnassa kaikille hallinnonaloille. Tavoitteena on näin turvata mahdollisimman tasa-arvoiset liikuntapalvelut sekä liikuntajärjestöille että kaikille liikunnan-harrastajille kunnassa.” (Sivistyksen suunta 2011, 50.)

Kyselyn tarkoitus

Kokoamme tällä kyselyllä kunnissa käytössä olevia erilaisia liikuntaan ja liikumiseen liittyviä toimenpiteitä ja toimintatapoja joilla tuetaan kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia. Kyse on vastaajien omista arvioista, miten terveysliikunta näkyy paikallistason toiminnassa. Kyselymme perustuu suositukseen, jossa esitellään väestön liikkumista edistäviä toimenpiteitä ja toimintatapoja. Suositus on laadittu sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön sekä Suomen Kuntaliiton yhteistyöllä (stm 3/2010). Suositus ja siinä olevat sektorikohtaiset muistilistat on tarkoitettu työvälineeksi kuntiin, siten kun kunnat itse katsovat parhaakseen soveltaa sitä haluamallaan tavalla.

Kyselyn tuloksia hyödynnetään osana kansallista edunvalvontaa mm. uuden liikuntalain käsittelyssä. Yksittäisen kunnan vastauksia ei sellaisenaan julkisteta. Koostamme vastaukset kuntakentän käyttöön Kuntaliiton nettisivuille.

Toimenpiteiden tarkempi määrittely

Terveyttä ja hyvinvointia edistävällä liikunnalla tarkoitetaan elämäntapaa eri vaiheissa tapahtuvaa kaikkea fyysistä aktiivisuutta, jolla on paitsi terveyttä

niin myös laajempaa hyvinvointia ylläpitäviä ja parantavia vaikutuksia. Terveysliikunta voidaan jaotella arkiliikuntaan, hyötyliikuntaan, työmatkaliikuntaan, henkilöstöliikuntaan, koululiikuntaan, kuntoliikuntaan, luontoliikuntaan ja harrasteliikuntaan. Terveiden ja hyvinvoinnin painotuksella pyritään antamaan eri hallinnonalojen toimijoita yhdistävä tavoitekokonaisuus, johon kaikki toimijat voivat sitoutua. (Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020, stm julkaisuja 2013:10, 55.)

Tämä kysely koskee kunnan kaikkia hallintokuntia (ml. keskushallinto, liikunta-, sosiaali-, terveys-, opetus-, nuoriso-, kulttuuri-, kirjasto sekä tekninen toimi). Kyselylomake on lähetetty kunnissa liikunnasta vastaaville viranhaltijoille ja pyydämme, että voitte ystävällisesti koota koko kuntaa koskevat vastaukset myös muilta hallintosektoreilta. Vastausaikaa on 10.2.2014 asti.

Lämmin kiitos vastauksestasi!

Lisätietoja kyselystä antavat:

Kari Sjöholm
puh. 0500 750 721
erityisasiantuntija
kari.sjoholm@kuntaliitto.fi

Johanna Selkee
puh. 050 435 9420
erityisasiantuntija
johanna.selkee@kuntaliitto.fi

8.2 Kyselylomake

Kuntajohto

Kuntajohdon – niin virkamiesjohdon kuin luottamushenkilöjohdon – rooli on ensiarvoisen tärkeä, kun liikunnasta halutaan tehdä kunnan keskeinen strateginen valinta. Ratkaisevaa on kuntajohdon näkemys, ja sitoutuminen niin ennalta ehkäisevään kuin kuntouttavan liikunnan kehittämiseen ja resursointiin sekä terveyserojen kaventamiseen eri toimialoilla. Tavoitteena on kunta, jossa kuntalaiset liikkuvat terveytensä kannalta riittävästi ja jossa liikunta tarjoaa kuntalaisille mahdollisuuksia yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Liikuntatoimen lisäksi tarvitaan sosiaali- ja terveystoimen, opetustoimen, nuorisotoimen, kulttuuri- ja kirjastotoimen, liikenne- ja ympäristötoimen, teknisen toimen sekä kaavoituksen työtä. Kunnan omien toimielimien lisäksi myös liikunta- ja urheiluseurojen, liikuntayritysten ja muiden paikallisten toimijoiden panos on ensiarvoisen tärkeää. Liikunta- ja urheilumahdollisuuksia pyritään tarjoamaan kuntalaisten luonnollisissa kasvuyhteisöissä ja elinympäris-

töissä kuten oppilaitoksissa, työpaikoilla ja asuinalueilla. Vaikka liikunta- ja terveysvaikutukset näkyvät viiveellä terveys- ja taloustilastoissa, on liikunnan myönteiset vaikutukset todettu monissa tutkimuksissa ja panostaminen liikuntaan kannattaa.

1. Miten kunnan korkein johto on mukana liikunnan edistämisessä? Merkitkää alla olevasta muistilistasta oman arvionne perusteella ne kohdat joita kunta-johto jo toteuttaa kunnassanne.

Kunnan johto on tiedostanut liikunnan merkityksen kuntalaisten terveydelle ja hyvinvoinnille sekä tasa-arvolle ja osallisuudelle.

Kuntalaisten liikunta- ja terveystyöskäyttämistä seurataan säännöllisin väliajoin tehtävillä tutkimuksilla ja selvityksillä.

Kunnassa on laadittu liikunta- ja hyvinvointistrategia osana kuntasuunnitelmaa.

Kunnassa on järjestelmä, jolla kaikilla toimialoilla seurataan päätösten vaikutuksia kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin.

Liikunnan edistäminen on osa laajempaa terveyden edistämistä.

Kunnan eri toimialojen rooli liikunnan edistämiseksi on sovittu ja toimialojen johto on omalta osaltaan sitoutunut edistämään liikuntaa.

Eri toimialoille on varmistettu resurssit edellytysten luomiseksi liikunnalle.

Kunta tukee työntekijöidensä liikuntaa ja erityisesti aktivoi niitä, jotka liikkuvat terveytensä kannalta liian vähän. Se huolehtii erilaisten työpaikka- ja työmatkaliikuntaan liittyvien kannustimien luomisesta työntekijöidensä liikunnan lisäämiseksi sekä mahdollistaa lapsille ja nuorille turvallisen koulumatkaliikunnan.

Jotain muuta, mitä?

2. Onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta terveysliikunnan edistämistyössä?

Ei yhtään

Todella vähän

Jonkin verran

Todella paljon

En osaa arvioida

Mitä toimialojen johdon tulisi tehdä liikunnan edistämiseksi?

Seuraavassa osiossa käydään hallintokunnittain läpi, millä toimenpiteillä eri hallintokunnat voivat edistää liikuntaa ja väestön hyvinvointia. Hallintokunnat on esimerinomaisesti jaoteltu seuraavasti:

- liikuntatoimi
- sosiaali- ja terveystoimi
- opetustoimi
- nuorisotoimi
- kulttuuri- ja kirjastotoimi sekä
- tekninen toimi.

Liikuntatoimi

Liikunta on kunnan lakisääteinen tehtävä. Liikuntalain mukaan kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. Liikunta on kunnallinen peruspalvelu, jonka tavoitteena on edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä, fyysistä aktiivisuutta, liikunnanharrastusta sekä vahvistaa liikunnan kansalaistoiminnan elinvoimaisuutta paikallistasolla.

3. Merkitkää alla olevasta muistilistasta ne kohdat joita liikuntatoimen johdolla kunnassanne jo toteutetaan liikunnan edistämiseksi.

Kunnan oma liikunnanohjaus ja muu palvelutarjonta on suunniteltu niin, että se yhdessä urheiluseurojen, liikuntayritysten ja muiden toimijoiden kanssa muodostaa toimivan kokonaisuuden. Kunnan oman liikunnanohjauksen painopiste on terveys- ja erityisliikunnassa.

Liikuntamahdollisuuksien tarjoamista lasten ja nuorten kehitysympäristöissä kuten oppilaitoksissa ja niiden tiloissa sekä asuntoalueilla tehostetaan.

Kunnassa on eri toimialojen, kansalaistoiminnan ja muiden toimijoiden kanssa yhdessä organisoitu, kunnan liikuntatoimen koordinoima toimintamalli ja verkosto liikunnan edistämiseksi.

Kunta seuraa määräjain toistuvilla tutkimuksilla terveytensä kannalta riittävästi ja liian vähän liikkuvien kuntalaisten määrää. Kunta on analysoinut eri väestöryhmien liikunnan palvelutarpeet ja organisoinut keinot palvelujen järjestämiseksi.

Kunta tukee liikunta- ja urheiluseurojen sekä muiden liikuntaa edistävien yhdistysten työtä myöntämällä avustuksia niiden toimintaan.

Kunta järjestää aktiivisesti liikuntaneuvontaa kuntalaisille.

Palveluketju terveystoimen asiakkaasta vapaa-ajan liikkujaksi toimii käytännössä.

Kunnan liikuntapaikkarakentamisessa merkittävä osa kohdistetaan hankkeisiin, jotka palvelevat terveyttä edistävää liikuntaa ja mahdollisimman monen kuntalaisen liikunnan harrastusta.

Asuinalueiden suunnittelussa otetaan huomioon arki- ja lähiliikuntapaikat ja ne rakennetaan samanaikaisesti muun aluerakentamisen kanssa.

Kevyen liikenteen väylien suunnittelussa, toteutuksessa ja hoidossa mahdollistetaan väylien käyttö myös liikunnan harrastamisessa. Kevyen liikenteen väylät ja seutukunnan muu reitistö muodostavat toimivan kokonaisuuden ja takaavat pääsyn laajemmille viher- ja ulkoilualueille.

Kunnan liikuntatoimi osallistuu aktiivisesti maankäytön, liikenteen ja ympäristön rakentamisen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Jotain muuta, mitä?

4. Onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta terveysliikunnan edistämistyössä?

Ei yhtään
Todella vähän
Jonkin verran
Todella paljon
En osaa arvioida

Sosiaali- ja terveystoimi (sis. päivähoitopalvelut)

Sosiaali- ja terveystoimen tehtävänä on tarjota terveyttä edistävän liikunnan asiantuntemusta muille toimijoille ja toimialoille. Se jakaa liikunnan terveysvaikutuksiin ja terveysliikuntapalveluihin liittyvää tietoa kuntalaisille yhteistyössä muiden liikuntatoimijoiden kanssa. Toimiala seuraa kunnallista päätöksentekoa ja vaikuttaa yhdessä muiden toimialojen kanssa siihen, että päätöksenteko on terveyttä edistävän liikunnan kannalta myönteistä. Sosiaali- ja terveystoimi vaikuttaa kuntalaisten terveyden edellytyksiin ja terveyttä edistävän liikunnan edistämiseen osallistumalla ja käynnistämällä yhteistyötä muiden toimialojen ja paikallisten toimijoiden kanssa. Sosiaali- ja terveystoimi käyttää liikuntaa välineenä päivähoiton kasvatustyössä, syrjäytymisvaarassa olevien elämänhallinnan parantamiseksi ja ikääntyvän väestön toimintakyvyn parantamiseksi. Sosiaali- ja terveystoimen toiminnassa painotetaan ehkäisevää toimintaa ja terveyden edistämistä ja tavoitteena on terveyserojen kaventaminen.

5. Merkitkää alla olevasta muistilistasta ne kohdat joita sosiaali- ja terveystoimen johdolla kunnassanne jo toteutetaan liikunnan edistämiseksi

Liikunta osana sairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta kaikenikäisillä on ymmärretty ja näkyy päivittäisessä työssä.

Lapsiperheiden hyviä liikunta- ja ravitsemustottumuksia tuetaan äitiys- ja lastenneuvolassa.

Lasten ja nuorten terveystarkastuksissa on mukana liikuntatottumuksien – ja fyysisen kunnon seuraaminen sekä ohjaus omatoimiseen tai ohjattuun liikuntaan. Terveysneuvonnassa liikunta ja painonhallinta ovat keskeisiä aihealueita ja tarpeen mukaan toteutetaan yksityiskohtaisempaa seurantaa.

Päivähoidon henkilökunnalla on ajanmukainen tieto ja osaaminen liikunnan ja hyvinvoinnin yhteyksistä. Päiväkoteihin on nimetty liikuntavastaavat.

Päivähoidon ja kodin välisellä vuorovaikutuksella, esimerkiksi vanhempien kanssa käytävillä kehityskeskusteluilla, luodaan pohja hyvien liikuntatottumuksien omaksumiseksi koko perheessä.

Päiväkodeissa on asianmukaiset liikuntatilat ja -välineet ja liikuntaan innostavat turvalliset pihat. Päiväkodit osallistuvat erilaisiin liikuntakampanjoihin.

Liikunta sisältyy avoimen varhaiskasvatuksen toimintaan (leikkipuistot, kerhot jne.).

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto tukevat liikunnan opetusta ja yleistä fyysistä aktiivisuutta oppilaitoksissa.

Tarvittaessa toteutetaan työikäisten liikunta- ja toimintakyvyn arviointia ja keski-ikäisten ikä-luokkatarkastuksia liikuntaneuvontoihin. Niiden kirjaaminen sähköiseen potilaskertomukseen on käytäntönä.

Ikääntyneille järjestetään säännöllisiä toiminta- ja liikuntakykytarkastuksia ja liikuntaneuvontaa.

Laitosten ja palvelutalojen ympäristö on aktiiviva, turvallinen ja itsenäistä liikkumista suosiva. Niissä asuville ikääntyneille ihmisille ja kotipalvelun asiakkaille tarjotaan liikuntaohjelmia, kuten lihasvoima- ja tasapaino-ohjelmia sekä ohjattua liikuntatoimintaa myös ulkona.

Sosiaali- ja terveystoimen henkilöstöllä on valmiudet ja välineet antaa laadukasta ja valtakunnallisten suositusten mukaista liikuntaneuvontaa ja ohjata kuntalaisia liikuntapalvelujen asiakkaaksi.

Liikunnan Käypä hoito -suositus ja liikkumisresepti ovat käytössä osana perusterveydenhuollon menetelmiä ja potilastietojärjestelmää.

Jotain muuta, mitä?

6. Onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta terveysliikunnan edistämistyössä?

Ei yhtään
Todella vähän
Jonkin verran
Todella paljon
En osaa arvioida

Opetustoimi (sis. aamu- ja iltapäivätoiminnan)

Koulujen ja oppilaitosten yhtenä keskeisenä tehtävänä on liikunnan edistäminen ja pysyvien liikuntatottumusten aikaan saaminen. Peruskouluilla, lukioilla, ammatillisilla oppilaitoksilla ja kansalaisopistoilla on tärkeä rooli erityisesti lasten ja nuorten päivittäisen liikunnan turvaamisessa. Koulujen ja oppilaitosten tulee tarjota monipuoliset mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan liikunnanopetuksen päämääränä on vaikuttaa myönteisesti oppilaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn ja hyvinvointiin sekä ohjata oppilasta ymmärtämään liikunnan terveydellinen merkitys. Liikunnanopetus tarjoaa oppilaalle sellaisia taitoja, tietoja ja kokemuksia, joiden pohjalta on mahdollista omaksua liikunnallinen elämäntapa. Liikunta on toiminnallinen oppiaine, jossa edetään leikin ja taitojen oppimisen kautta kohti omaehtoista harrastuneisuutta.

7. Merkitkää alla olevasta muistilistasta ne kohdat joita opetustoimen johdolla kunnassanne jo toteutetaan liikunnan edistämiseksi.

Kouluja kannustetaan kehittämään koulupäivien rakennetta niin, että siihen kuuluu mahdollisimman paljon liikunnallisia elementtejä.

Koulun fyysistä ympäristöä on kehitetty siten että koulujen piha-alueet ja niiden lähiympäristö innostavat lapsia ja nuoria liikkumaan koulupäivän aikana ja vapaa-ajalla

Jokaisessa koulussa tai sen läheisyydessä on asianmukainen sisäliikuntatila, joka on varusteltu koululaisten tarpeiden mukaisesti

Jokaisessa koulussa on riittävästi välineistöä tehokkaaseen liikunnanopetus-, välitunti- ja kerhokäyttöön.

Koulut tarjoavat mahdollisimman monelle lapselle mahdollisuuden osallistua koulun liikuntakerhoihin.

Koulujen tilat ovat iltaisin ja viikonloppuisin joustavasti kuntalaisten liikuntakäytössä. Koulut tekevät aktiivisesti yhteistyötä kunnan muiden toimijoiden kanssa kuntalaisten liikuntamahdollisuuksien parantamiseksi oppilaitosten tiloissa ja piha-alueilla.

Kuntaan on luotu koululiikunnan yhteistyöverkosto, jonka tehtävänä on kehittää ja suunnitella koulupäivän liikunnallista kokonaisuutta.

Kunta tukee kodin ja koulun yhteistyötä liikunnan lisäämisessä.

Kaikilla lapsilla on kunnan järjestämässä aamu- ja iltapäivätoiminnassa mahdollisuus päivittäistä vireyttä edistävään liikuntaan toiminnan perusteiden edellyttämällä tavalla.

Opettajilla on mahdollisuus liikunnalliseen täydennyskoulutukseen.

Jotain muuta, mitä?

8. Onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta terveysliikunnan edistämistyössä?

Ei yhtään

Todella vähän

Jonkin verran

Todella paljon

En osaa arvioida

Kansalaisopisto

Kansalaisopiston tehtävänä on tarjota terveys- ja kuntotavoitteista liikunnanopetusta. Kansalaisopiston opetustarjontaa voidaan kohdentaa esimerkiksi ikääntyneiden ihmisten, terveytensä kannalta riittämättömästi liikkuvien ja liikuntaa aloittelevien, soveltavaa liikuntaa tarvitsevien tai muiden erityisryhmien liikuttamiseen.

9. Merkitkää alla olevasta muistilistasta ne kohdat joita kansalaisopiston johdolla kunnassanne jo toteutetaan liikunnan edistämiseksi.

Kansalaisopisto tarjoaa terveys- ja kuntotavoitteista liikunnanopetusta etenkin niille väestöryhmille, joille on muutoin liian vähän tarjontaa paikkakunnalla.

Kansalaisopisto tekee tiivistä yhteistyötä kunnan eri toimialojen ja paikallisten liikuntaa järjestävien yhdistysten kanssa.

Vastuut eri kohderyhmien liikunnan järjestämisestä on sovittu.

Kansalaisopistossa on riittävästi osaamista laadukkaan liikunnan opetuksen järjestämiseksi.

Jotain muuta, mitä?

10. Onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta terveysliikunnan edistämistyössä?

- Ei yhtään
- Todella vähän
- Jonkin verran
- Todella paljon
- En osaa arvioida

Nuorisotoimi

Kunnan nuorisotyön päätavoitteena on nuorten aktiivisen kansalaisuuden edistäminen, nuorten sosiaalinen vahvistaminen ja nuorten elinolojen parantaminen nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukemiseksi. Nuorisotoimen kasvatus tavoitteena on osaltaan edistää lasten ja nuorten liikunnallisen ja kulttuurisen elämäntavan kehittymistä. Liikunnallinen nuorisotoiminta on myös oivallinen väline erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemisessa ja elämänhallinnan lisäämisessä.

11. Merkitkää alla olevasta muistilistasta ne kohdat joita nuorisotoimen johdolla kunnassanne jo toteutetaan liikunnan edistämiseksi.

Nuorisotoimella on vahva rooli monialaisten palveluketjujen osana ohjaamassa nuoria myös liikunnan harrastuksen pariin.

Liikunnallinen nuorisotyö on yksi keskeinen työmuoto nuorisotyön eri osa-alueilla.

Liikunnalla on kulttuurin ja nuorisotyön rinnalla merkittävä rooli maahanmuuttajien kotouttamisessa.

Nuorisotoimi edistää nuorten osallisuutta lisäämällä nuorten liikuntamahdollisuuksia heidän omien toiveidensa mukaisesti.

Jotain muuta, mitä?

12. Onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta terveysliikunnan edistämistyössä?

- Ei yhtään
- Todella vähän
- Jonkin verran
- Todella paljon
- En osaa arvioida

Kulttuuri- ja kirjastotoimi

Kunnan kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaan kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Kunnan tehtävänä on myös järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla. Kirjastolain mukaan kunnan tehtävänä on kirjasto- ja tietopalvelujen järjestäminen. Kunta voi järjestää kirjasto- ja tietopalvelut itse taikka osittain tai kokonaan yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai muulla tavoin.

13. Merkitkää alla olevasta muistilistasta ne kohdat joita kulttuuri- ja kirjasto-toimen johdolla kunnassanne jo toteutetaan liikunnan edistämiseksi.

Kunnan kulttuuritoimi tekee aktiivisesti yhteistyötä liikuntatoimen kanssa järjestämällä yhteisiä tapahtumia, suunnittelemalla yhdistettyjä kulttuuri- ja liikuntareittejä sekä järjestämällä kulttuuri-liikuntatilaisuuksia.

Kunnallisiin liikuntapaikkoihin sijoitetaan taideteoksia ja ulkoilualueiden viihtyvyyttä lisätään maisemataideteoksilla.

Kulttuurin ja liikunnan lajikohtaista yhteistyötä on lisätty esimerkiksi tanssin, taitoluistelun, musiikin, voimistelun, baletin ja teatterin alueilla.

Kirjasto toimii yhteistyössä liikunta- ja nuorisotoimen kanssa liikunnan edistämiseksi.

Kirjastot jakavat kuntalaisille tietoa (esitteitä, tapahtumatietoja) liikuntamahdollisuuksista ja -harrastuksista. Kokoelmat sisältävät myös liikuntaa koskevaa aineistoa (kirjat, lehdet, videot ja dvd-levyt jne.).

Jotain muuta, mitä?

14. Onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta terveyslääkärin edistämistyössä?

Ei yhtään

Todella vähän

Jonkin verran

Todella paljon

En osaa arvioida

Tekninen toimi: elinympäristö

Liikuntamyönteisessä kunnassa maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa turvataan asukkaiden liikkumisen ja liikunnan harrastamisen edellytykset. Näin varmistetaan virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys sekä edellytykset terveellisen, viihtyisän ja asukkaita aktivoivan elinympäristön rakentamiselle. Viheralueet ja ulkoilureitit muodostavat ehyen ulkoiluun ja luonnossa liikkumiseen soveltuvan verkoston. Kaupunkiympäristön monimuotoisuuden ylläpito ja edistäminen sekä kaupunkilaisten ulkoilu- ja virkistysmahdollisuuksien

sien turvaaminen tukevat toisiaan. Kuntalaiset viihtyvät monimuotoisilla viher- ja ulkoalueilla. Liikuntapaikkojen lisäksi puistot, kadut, tiet ja erityisesti kevyen liikenteen väylästä nähdään kuntalaisten keskeisenä terveys- ja arki-liikunnan ympäristönä.

15. Merkitkää alla olevasta muistilistasta ne kohdat joita teknisen toimen johdolla kunnassanne jo toteutetaan liikunnan edistämiseksi.

Maankäytön suunnittelulla varmistetaan, että viheralueet ja -reitit muodostavat yhtenäisen ja katkeamattoman kokonaisuuden, joka ulottuu kuntalaisten asuinalueilta kuntien rajat ylittävälle ympärivuotisille ulkoilureittiyhteyksille.

Kaavoituksessa tulee tehdä riittävät ja alueellisesti kattavat varaukset liikunnasta edellyttävistä liikuntapaikoista. Asuinalueiden sisälle tehdään varaukset lähiliikuntapaikoista. Keskeiset perusliikuntapaikat tulee toteuttaa yhdessä lähiörakentamisen kanssa.

Kevyen liikenteen väyliä suunnitellaan, kehitetään ja ylläpidetään kuntalaisten keskeisenä liikkumisympäristönä yhteistyössä kunnan eri hallintokuntien, yksityisten tienhoitokuntien sekä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) kanssa.

Kaupunkiympäristön monimuotoisuutta edistetään siten, että kaupunkipuistot, vapaat kenttä-alueet ja muut asukkaille tärkeät hengähdyspaikat säilytetään osana kaupunkikuvaa.

Arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonperinnön ympäristöjen saavutettavuutta omin voimin liikkuen parannetaan ja niitä kehitetään eheinä, laajoina ja elämyksellisinä osina arkipäivän liikuntaympäristöä.

Tekniselle toimelle järjestetään koulutusta arki- ja terveysliikunnan merkityksestä sekä tarvittavien lähiliikuntapaikkojen suunnittelu- ja toteuttamisesimerkeistä ja innostavista hyvistä käytännöistä.

Liikunnan viranhaltijoiden ja liikunnasta vastaavan toimielimen sekä liikuntajärjestöjen näkemyksiä kuullaan kun tekninen toimi suunnittelee, kehittää ja ylläpitää kuntalaisten elinympäristöä yhteistyössä eri tahojen kanssa.

Ulkoilureittilinjauksia suunniteltaessa otetaan huomioon erilaiset käyttäjäryhmät.

Kunta on laatinut hallintokuntien yhteistyönä suunnitelman päiväkotien ja koulujen pihojen kunnostamisesta ja varannut siihen riittävästi resursseja. Kaavoituksella ja liikennesuunnittelulla varmistetaan helposti saavutettavat ja turvalliset liikkumisolosuhteet kouluihin ja työpaikoille.

Jotain muuta, mitä?

16. Onko vuoden 2010 suosituksella ollut merkittävää vaikutusta terveyslī-kunnan edistämistyössä?

Ei yhtään
Todella vähän
Jonkin verran
Todella paljon
En osaa arvioida

Vaikutusten seuranta

17. Millä tavoin kunnassa seurataan tehtyjen päätösten vaikutuksia kuntalais-ten terveyteen ja hyvinvointiin?

18. Lisätietoja tai palautetta kyselyyn liittyen.

9 Frågeformuläret

9.1 Bästa tjänsteinnehavare

Denna enkät gäller hälsofrämjande motion och hur kommunerna iakttar den rekommendation som getts i sammanhanget.

Kommunen ska skapa förutsättningar för kommuninvånarnas idrottsutövning genom att utveckla det lokala och regionala samarbetet samt en hälsofrämjande idrott, genom att stödja medborgarverksamhet, tillhandahålla idrottsanläggningar samt ordna idrottsverksamhet med beaktande även av grupper med särskilda behov (2 § 3 mom i idrottslagen, 1054/1998). I oktober 2013 offentliggjordes ett nytt riksomfattande principbeslut om hälsofrämjande motion. I Kommunförbundets eget strategiska bildningspolitiska program, Riktlinjer för bildningen 2020, konstateras att "Hälsofrämjande motion ligger hela kommunen varmt om hjärtat. Det åligger alla kommunala förvaltningar att främja invånarnas välmående och hälsa." Och vidare "Målet är att på detta sätt säkerställa att idrottsorganisationer och alla som utövar motion i kommunen har tillgång till idrotts- och motionstjänster på så lika villkor som möjligt." (Riktlinjer för bildningen, 2011, s. 50)

Syftet med enkäten

Genom enkäten kartlägger vi åtgärder och verksamhetsformer i fråga om motion och idrott som kommunerna använder för att stödja kommuninvånarnas hälsa och välbefinnande. Det handlar om uppgiftslämnarnas egen bedömning av hur motionen syns i den lokala verksamheten. Vår enkät utgår från *Rekommendationer för främjande av motion i kommunerna*, Social- och hälsovårdsministeriets broschyrer 2010:3swe. Här presenteras motionsfräm-

jande åtgärder och verksamhetsformer för befolkningen. Rekommendationen är utarbetad i samarbete mellan social- och hälsovårdsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, kommunikationsministeriet och Finlands Kommunförbund. Rekommendationen med minneslistor enligt verksamhetsområde är tänkt som ett verktyg som kommunerna kan tillämpa enligt eget gottfinnande.

Enkätresultaten kommer att användas i den nationella intressebevakningen bland annat i behandlingen av den nya idrottslagen. En enskild kommuns svar offentliggörs inte som sådana. Vi sammanställer svaren på Kommunförbundets webbplats.

Närmare definition av åtgärderna

Med motion som främjar hälsa och välbefinnande avses all fysisk aktivitet i livets olika skeden, aktiviteter som har effekter på hälsan och som upprätthåller och förbättrar välbefinnandet också på ett bredare plan. Motion kan indelas i vardagsmotion, motion på väg till arbetet, personalmotion, gymnastik, konditionsträning, motion i naturen och hobbymotion. Genom att betona hälsa och välbefinnande försöker vi ge aktörerna vid olika förvaltningar övergripande mål som alla aktörer kan omfatta. (Nationell strategi för motion som främjar hälsan och välbefinnandet 2020, Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2013:13).

Denna enkät gäller kommunens alla förvaltningar (inkl. centralförvaltningen, idrotten och motionen, socialvården, hälsovården, undervisningen, ungdomsverksamheten, kulturen, biblioteken och tekniska sektorn). Frågeformuläret har sänts till de tjänsteinnehavare i kommunerna som svarar för idrott och motion. Vi ber er vänligen sammanställa svaren för hela er kommun också från de övriga förvaltningarna. Ni har tid att svara fram till den 10 februari 2014.

Tack så hjärtligt för ditt svar!

Frågor om enkäten besvaras av

Kari Sjöholm

tfn 0500 750 721

sakkunnig

kari.sjoholm@kommunforbundet.fi

Johanna Selkee

tfn 050 435 9420

sakkunnig

johanna.selkee@kommunforbundet.fi

9.2 Frågor

Kommunledningen

Kommunledningen – både tjänstemannaledningen och de förtroendevalda – spelar en ytterst viktig roll när man vill göra motion till ett centralt strategiskt val i kommunen. Av avgörande betydelse är kommunledningens vision och de olika verksamhetsområdenas engagemang för att utveckla och ge resurser till både förebyggande och rehabiliterande motion samt för att minska hälsoklyftorna. Målet är en kommun där kommuninvånarna ur hälsosynpunkt motionerar tillräckligt och där kommuninvånarna erbjuds möjligheter att motionera tillsammans och i gemenskap.

Utöver arbete inom idrottsväsendet behövs det också arbete inom social- och hälsovårdsväsendet, undervisningsväsendet, ungdomsverksamheten, kultur- och biblioteksväsendet, trafik- och miljöförvaltningen, den tekniska förvaltningen samt planläggningen. Det är av största vikt med satsningar inte bara

inom kommunens egna organ utan också inom idrottsföreningar, motionsföretag och andra lokala aktörer. Möjligheter till motion och idrott försöker man erbjuda i kommuninvånarnas naturliga uppväxt- och livsmiljöer såsom i skolor, på arbetsplatser och i bostadsområden. Även om motions- och hälsoeffekterna syns med en fördröjning i hälso- och ekonomistatistiken, har den positiva effekten av motion konstaterats i många undersökningar och satsningar på motion lönar sig.

1. Hur deltar kommunens högsta ledning i idrotts- och motionsfrämjandet? Ange nedan, utifrån din egen bedömning, de punkter som kommunens ledning redan genomfört i kommunen.

Kommunledningen är medveten om motionens betydelse för kommuninvånarnas hälsa och välbefinnande samt för jämlikheten och delaktigheten.

Man följer regelbundet upp kommuninvånarnas motions- och hälsobeteende genom undersökningar och utredningar.

I kommunen har man gjort upp en motions- och välfärdsstrategi som en del av kommunplanen.

Kommunen har ett system med vilket man inom alla verksamhetsområden följer upp vilken effekt besluten har på kommuninvånarnas hälsa och välbefinnande.

Att främja motion är en del av främjandet av kommuninvånarnas hälsa i ett bredare perspektiv.

Man har kommit överens om vilken roll kommunens olika verksamhetsområden har för att främja motion, och ledarna för kommunens olika verksamhetsområden har för sin del förbundit sig att främja motion.

Resurser har fastställts för de olika verksamhetsområdena för att skapa förutsättningar för motion.

Kommunen stöder sina anställdas motion och aktiverar särskilt dem som ur hälsosynpunkt motionerar för lite. Den ser till att det skapas incitament för olika typer av motion på arbetsplatsen och på vägen till arbetet för att öka de anställdas motion. Kommunen gör det också möjligt för barn och ungdomar att färdas tryggt till skolan.

Något annat, vad?

2. Har rekommendationen från 2010 varit viktig för motionsfrämjandet?

Inte alls viktig
Inte viktig
Ganska viktig
Mycket viktig
Vet inte

Vad bör ledningen för verksamhetsområdena göra för att främja motion?

Här följer en förvaltningsvis genomgång av åtgärder för att främja motion och invånarnas välbefinnande. Förvaltningarna är indelade enligt följande:

idrottsväsendet
social- och hälsovårdsväsendet
undervisningsväsendet
ungdomsverksamheten

kultur- och biblioteksväsendet
tekniska förvaltningen

Idrottsväsendet

Idrott och motion är en lagstadgad uppgift för kommunen. Enligt idrottslagen ska kommunen skapa förutsättningar för kommuninvånarnas idrottsutövning genom att utveckla det lokala och regionala samarbetet samt en hälsofrämjande idrott, genom att stödja medborgarverksamhet, tillhandahålla idrottsanläggningar samt ordna idrottsverksamhet med beaktande även av grupper med särskilda behov. Idrott och motion är en kommunal basservice vars syfte är att främja kommuninvånarnas välbefinnande och hälsa, fysiska aktivitet och motionsintresse samt stärka livskraften i medborgarverksamheten när det gäller motion på den lokala nivån.

3. Ange nedan, utifrån din egen bedömning, de punkter som redan genomförs i kommunen i idrottsväsendets regi.

Kommunens egen styrning av motionen och övrigt serviceutbud planeras så att de tillsammans med idrottsföreningar, motionsföretag och andra aktörer bildar en fungerande helhet. Tyngdpunkten i kommunens egen styrning av idrott och motion ligger på hälso- och specialmotion.

Man ökar utbudet av möjligheter till idrott och motion i barnens och ungdomarnas utvecklingsmiljöer exempelvis i skolor och deras utrymmen samt i bostadsområden.

I kommunen har man tillsammans med de olika verksamhetsområdena, medborgarverksamhet och andra aktörer organiserat en verksamhetsmodell och ett nätverk, som koordineras av kommunens idrottsväsende för att främja motion.

Kommunen följer med regelbundna undersökningar upp hur många kommuninvånare som ur hälsosynpunkt motionerar tillräckligt och hur många som inte motionerar tillräckligt. Kommunen har analyserat de olika befolkningsgruppernas behov av motionservice och organiserat medel för att ordna tjänsterna.

Kommunen stöder arbetet i idrotts- och motionsföreningarna samt andra föreningar som främjar motion genom att bevilja understöd för deras arbete.

Kommunen ordnar aktivt motionsrådgivning för kommuninvånarna.

Servicekedjan från hälsovårdsklient till fritidsmotionär fungerar i praktiken.

När kommunen bygger anläggningar för idrott och motion inriktas en betydande del på projekt som tjänar hälsofrämjande motion och motionsintresset hos så många kommuninvånare som möjligt.

I planeringen av bostadsområden beaktar man platser för vardagsmotion och idrott och motion i närmiljön, och de anläggs samtidigt med det övriga byggandet i området.

Leder för lätt trafik planeras, anläggs och underhålls så att de också kan användas för motion. Lederna för lätt trafik och andra leder i den ekonomiska regionen utgör en fungerande helhet och garanterar tillträde till mer vidsträckt gröna- och friluftsområden.

Kommunens idrottsväsende deltar aktivt i planeringen och utvecklingen av markanvändningen, trafiken och miljöbygget.

Något annat, vad?

4. Har rekommendationen från 2010 varit viktig för motionsfrämjandet?

Inte alls viktig

Inte viktig

Ganska viktig

Mycket viktig

Vet inte

Social- och hälsovårdsväsendet (dagvårdstjänsterna ingår)

Social- och hälsovårdsväsendet har till uppgift att erbjuda sakkunskap om hälsofrämjande motion till andra aktörer och verksamhetsområden. Det sprider kunskap om motionens hälso-effekter och hälsotionstjänster till kom-muninvånarna i samarbete med andra motionsaktö-rer. Verksamhet-sområdet följer med de kommunala besluten och påverkar tillsammans med de andra verksamhetsområdena beslutsfattandet så att besluten blir gynnsamma för den häl-sofrämjande motionen. Social- och hälsovårdsväsendet påverkar förutsättningarna för kom-muninvånar-nas hälsa och främjar hälsofrämjande motion genom att delta i och starta samar-bete med andra verk-samhets-områden och lokala aktörer. Social- och hälsovårdsväsendet använder motionen som ett redskap i fostran inom barnomsorgen, för att förbättra livskompe-tensen hos personer som riskerar utslagning och för att förbättra den åldrande befolkningens funktionsförmåga. I social- och hälsovårdsväsendets verksamhet ligger tyngdpunkten på före-byggande verksamhet och hälsofrämjande, och målet är att minska hälsoskillnaderna.

5. Ange nedan, utifrån din egen bedömning, de punkter som redan genomförs i kommunen i social- och hälsovårdsväsendets regi.

Man betraktar motionen som en del av sjukdomsprevention, vård och rehabilitering för alla åldrar, och detta synsätt påverkar även det dagliga arbetet.

Man stöder sunda motions- och kostvanor hos barnfamiljerna på rådgivningsbyrån för mödra- och barnvård.

Vid hälsokontroller för barn och ungdomar ingår uppföljning av deras motionsvanor och den fysiska konditionen, och de uppmuntras också att motionera på egen hand eller delta i handledd motion. Inom hälsorådgivningen är motion och viktkontroll viktiga teman och enligt behov genomförs mer detaljerad uppföljning.

Personalen inom dagvården har aktuell kunskap och kompetens när det gäller sambanden mellan motion och välbefinnande. Daghemmen har utsett motionsansvariga.

Genom kontakt mellan dagvården och hemmet, till exempel i samband med utvecklingssamtal med föräldrarna, skapas en grund för goda motionsvanor för hela familjen.

På daghemmen finns ändamålsenliga utrymmen och redskap för motion och trygga gårdsplaner som inbjuder till motion. Daghemmen deltar i olika motionskampanjer.

Motion ingår i den öppna förskolepedagogiska verksamheten (lekparker, klubbar osv.)

Skol- och studenthälsovården stöder undervisningen i gymnastik och idrott och allmän fysisk aktivitet på läroanstalterna.

Vid behov utförs bedömning av rörelse- och funktionsförmågan hos personer i arbetsför ålder och åldersklasskontroller med motionsrådgivning för medelålders personer. Det är praxis att registrera bedömningarna i den elektroniska patientjournalen.

För seniorer ordnas regelbundna kontroller av funktions- och rörelseförmågan och motionsrådgivning.

Miljön på institutioner och servicehus är aktiverande och trygg, och den gynnar självständig motion. Seniorer som bor på institutioner och klienter inom hemtjänsten erbjuds motionsprogram, till exempel program för muskelkraft och balans samt handledd motion också utomhus.

Social- hälsovårdsväsendets personal har kunskaper och redskap för att ge högklassig motionsrådgivning som följer statliga rekommendationer och att vägleda kommuninvånarna till motionstjänster.

Riktlinjerna för god medicinsk praxis för motion och motionsrecept används som en del av primärvårdens metoder och patientdatasystem.

Något annat, vad?

6. Har rekommendationen från 2010 varit viktig för motionsfrämjandet?

- Inte alls viktig
- Inte viktig
- Ganska viktig
- Mycket viktig
- Vet inte

Undervisningsväsendet (morgon- och eftermiddagsverksamheten ingår)

En viktig gemensam uppgift för skolorna och läroanstalterna är att främja motion och att skapa varaktiga motionsvanor. Grundskolor, gymnasier, yrkesinriktade läroanstalter och medborgarinstitut har en viktig roll särskilt för att trygga barnens och ungdomarnas dagliga motion. Skolorna och läroanstalterna bör erbjuda mångsidiga möjligheter att motionera.

Enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande undervisningen är målet för gymnastik-undervisningen att påverka elevens fysiska, psykiska och sociala funktionsförmåga och välbefinnande på ett positivt sätt och lära eleven att förstå gymnastikens hälsofrämjande betydelse. Gymnastikundervisningen ger eleven sådana kunskaper, färdigheter och upplevelser som gör det möjligt att tillägna sig en motionsinriktad livsstil. Gymnastik och idrott är ett aktivt läroämne, där man går från lek och inläring av färdigheter mot ett självständigt intresse.

7. Ange nedan, utifrån din egen bedömning, de punkter som redan genomförs i kommunen i undervisningsväsendets regi.

Skolorna uppmuntras att utveckla skoldagens struktur så att den innehåller så många motionsmoment som möjligt.

Skolans fysiska miljö är utvecklad så att skolornas gårdsplaner och deras närmiljö inspirerar barn och ungdomar att röra på sig under skoldagen och på fritiden.

Varje skola har eller i dess närhet finns ett ändamålsenligt inomhusutrymme för gymnastik, som är utrustat enligt skolelevernas behov.

Skolan har tillräcklig utrustning för en effektiv gymnastikundervisning och för användning på raster och i klubbar.

Skolorna erbjuder så många barn som möjligt möjlighet att delta i skolans gymnastik- och idrottsklubbar.

Skolornas utrymmen står på kvällar och veckoslut flexibelt till kommuninvånarnas förfogande för motion. Skolorna samarbetar aktivt med kommunens övriga aktörer för att förbättra kommuninvånarnas möjlighet att motionera i läroanstalternas utrymmen och på deras gårdsplaner.

I kommunen har man skapat ett samarbetsnätverk som har till uppgift att utveckla och planera skoldagens motionsmönster som helhet.

Kommunen stöder samarbetet mellan hem och skola för att öka motionen.

Alla barn har möjlighet till daglig motion som främjar deras aktivitet i av kommunen ordnad morgon- och eftermiddagsverksamhet på ett sätt som grunderna för verksamheten förutsätter.

Lärarna har möjlighet till fortbildning inom motion.

Något annat, vad?

8. Har rekommendationen från 2010 varit viktig för motionsfrämjandet?

Inte alls viktig

Inte viktig

Ganska viktig

Mycket viktig

Vet inte

Medborgarinstitut

Medborgarinstitutet har till uppgift att erbjuda motionsundervisning med målsättningen att främja hälsan och konditionen. Medborgarinstitutets kursutbud kan inriktas till exempel på att få äldre personer, personer som ur hälsosynpunkt motionerar för lite och personer som börjar motionera, personer som behöver anpassad motion eller andra specialgrupper att motionera.

9. Ange nedan, utifrån din egen bedömning, de punkter som redan genomförs i kommunen i medborgarinstitutets regi.

Medborgarinstitutet erbjuder motionsundervisning med målsättningen att främja hälsan och konditionen särskilt för de befolkningsgrupper för vilka det annars finns för litet utbud på orten.

Medborgarinstitutet har nära samarbete med kommunens olika verksamhetsområden och de lokala föreningar som organiserar motion och idrott.

Man har kommit överens om ansvaret för att ordna motion för de olika målgrupperna.

Medborgarinstitutet har tillräcklig kompetens för att ordna motionsundervisning av god kvalitet.

Något annat, vad?

10. Har rekommendationen från 2010 varit viktig för motionsfrämjandet?

Inte alls viktig
Inte viktig
Ganska viktig
Mycket viktig
Vet inte

Ungdomsverksamheten

Den huvudsakliga målsättningen för kommunens ungdomsarbete är att främja ett aktivt medborgarskap, stärka ungdomarna socialt och förbättra de ungas levnadsförhållanden för att stödja de ungas tillväxt och självständighet. Den pedagogiska målsättningen för ungdomsverksamheten är att främja utvecklingen av deras livsstil när det gäller motion och kultur. En motionsinriktad ungdomsverksamhet är också ett utmärkt redskap för att stödja och öka livskompetensen hos ungdomar som riskerar utslagning.

11. Ange nedan, utifrån din egen bedömning, de punkter som redan genomförs i kommunen i ungdomsverksamhetens regi.

Ungdomsverksamheten har en stark roll som en del av mångsidiga servicekedjor när det gäller att styra de unga till motion också som fritidsintresse.

Motionsinriktat ungdomsarbete är en viktig arbetsform bland ungdomsarbets olika områden.

Motion och idrott spelar vid sidan av kultur- och ungdomsarbete en viktig roll för integrering av invandrare.

Ungdomsverksamheten främjar de ungas delaktighet genom att öka de ungas möjligheter till motion och idrott enligt deras egna önskemål.

Något annat, vad?

12. Har rekommendationen från 2010 varit viktig för motionsfrämjandet?

Inte alls viktig

Inte viktig

Ganska viktig

Mycket viktig

Vet inte

Kultur- och biblioteksväsendet

Enligt lagen om kommunens kulturverksamhet har kommunen till uppgift att främja, stödja och organisera kulturverksamhet i kommunen. Kommunen har också till uppgift att ordna möjligheter för kommuninvånarna att få grundundervisning i konst samt sådan undervisning inom olika konstområden som stöder amatörer. Enligt bibliotekslagen har kommunen till uppgift att organisera biblioteks- och informationstjänster. Kommunen kan ordna biblioteks- och informationstjänsterna själv eller helt eller delvis i samverkan med andra kommuner eller på något annat sätt.

13. Ange nedan, utifrån din egen bedömning, de punkter som redan genomförs i kommunen i kultur- och biblioteksväsendets regi.

Kommunens kulturväsende samarbetar aktivt med idrottsväsendet genom att ordna gemensamma evenemang, placera förenade kultur- och motionsspår samt ordna kulturevenemang och motionsmöjligheter.

På kommunala motionsanläggningar placeras konstverk och trivseln på idrottsplatserna ökas med landskapsinstallationer.

Samarbetet mellan kultur och motion har ökat bland annat inom områdena dans, konståkning, musik, gymnastik, balett och teater.

Biblioteket samarbetar med idrotts- och ungdomsverksamheten för att främja motion.

Biblioteken sprider kunskap bland kommuninvånarna (broschyrer, information om evenemang) om möjligheter till och om olika typer av motionsutövning. Samlingarna innehåller också material om motion (böcker, tidningar, videor och dvd-skivor osv.).

Något annat, vad?

14. Har rekommendationen från 2010 varit viktig för motionsfrämjandet?

- Inte alls viktig
- Inte viktig
- Ganska viktig
- Mycket viktig
- Vet inte

Tekniska förvaltningen: Livsmiljö

I en kommun som gynnar motion tryggar man vid planeringen av markanvändningen invånarnas förutsättningar att röra sig och utöva motion. På det sättet försäkras man sig om att det finns tillräckligt stora områden som är lämpliga för rekreation och förutsättningar för att bygga en livsmiljö som är hälsosam och aktiverar invånarna. Grönområden och friluftsleder bildar ett

sammanhängande nätverk som lämpar sig för friluftsliv och utfärder i naturen. Upprätthållande och främjande av variation i stadsmiljön samt tryggheten av stadsbornas möjligheter till fri-luftsliv och rekreation stöder varandra. Kommuninvånarna trivs i varierande grön- och frilufts-områden. Utöver idrottsplatserna ser man parker, gator, vägar och särskilt leder för lätt trafik som viktiga i kommuninvånarnas miljö för att främja hälsa och vardagsmotion.

15. Ange nedan, utifrån din egen bedömning, de punkter som redan genomförs i kommunen i tekniska förvaltningens regi.

Genom planering av markanvändningen försäkras man sig om att grönområden och friluftsleder bildar en sammanhängande och obruten helhet som sträcker sig från kommuninvånarnas bostadsområden till friluftsleder som går över kommungränserna och kan användas året om.

Vid planläggningen bör man reservera tillräckligt stora och vidsträckta områden för de anläggningar som behövs för motion. I bostadsområden reserveras utrymme för idrottsplatser i närmiljön. De viktigaste anläggningarna för grundläggande motion bör genomföras i samband med att förorterna byggs.

Leder för lätt trafik planeras, utvecklas och underhålls som en väsentlig del av kommuninvånarnas motionsmiljö i samarbete med kommunens olika förvaltningar, privata vägföreningar samt Närings-, trafik- och miljöcentralerna.

Variationen i stadsmiljön främjas genom att stadsparker, fria fält och andra för invånarna viktiga andhämtningsplatser bevaras som en del av stadsbildningen.

Man förbättrar möjligheten att nå värdefulla kultur- och naturarv med egen kraft, och de utvecklas till sammanhängande, vidsträckta och upplevelserika delar av vardagens motionsmiljö.

För den tekniska förvaltningen ordnas utbildning om vardags- och hälsomotionens betydelse samt exempel på planering och genomförande av nödvändiga idrottsplatser i närmiljön och inspirerande god praxis.

Man hör vilka visioner tjänsteinnehavare inom idrotten och det organ som ansvarar för idrott och motion samt idrottsföreningarna har när den tekniska förvaltningen planerar, utvecklar och underhåller kommuninvånarnas livsmiljö i samarbete med olika aktörer.

Vid planeringen av fritidsleder beaktar man olika brukargrupper.

Kommunen har som ett samarbete mellan förvaltningarna gjort upp en plan för upprustning av daghemmens och skolornas gårdsplaner och reserverat tillräckliga resurser för arbetet. Genom planläggning och trafikplanering försäkras man sig om att det är lätt och tryggt att ta sig fram till skolor och arbetsplatser.

Något annat, vad?

16. Har rekommendationen från 2010 varit viktig för motionsfrämjandet?

Inte alls viktig
Inte viktig
Ganska viktig
Mycket viktig
Vet inte

Uppföljning av effekterna

17. På vilket sätt följer kommunen upp hur kommunens beslut påverkar kommuninvånarnas hälsa och välbefinnande?

18. Information eller synpunkter i anslutning till enkäten.